

Kooskõlastustabel

Kooskõlastustabel.....	1
EELNÕU KOOSKÕLASTAJATE TAGASISIDE	2
II KOOSKÕLASTUSRING (07.05-06.06.2025)	2
Justiits- ja Digiministeerium (II kooskõlastusring).....	2
I KOOSKÕLASTUSRING (24.09-30.10.2024)	23
Kaitseministeerium (KaM)	23
Justiits- ja Digiministeerium (JustDigi).....	26
Rahandusministeerium (RaM).....	45
Siseministeerium (SiM).....	52
Sotsiaalministeerium (SoM)	55
Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstuse Liit (EKTL)	56
Tudengisatelliidi SA	59
Riigikantselei	64

EELNÕU KOOSKÕLASTAJATE TAGASISIDE			
II KOOSKÕLASTUSRING (07.05-27.06.2025)			
Nr	Ettepaneku esitaja/ kooskõlastaja	Märkus, ettepanek või kommentaar	MKMi seisukoht
1.	Justiits- ja Digiministeerium (JDM)	1. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele ja menetluses olev küberturvalisuse seaduse muutmise seaduse eelnõu – eelnõu seletuskirja märkuste osas tuuakse ühe muudetava seadusena välja ka küberturvalisuse seadus (KüTS), kuid seletuskirjas ei ole märgitud seost menetluses oleva KüTS eelnõuga, millega võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2022/2555, mis käsitleb meetmeid, millega tagada küberturvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus, ja millega muudetakse määrust (EL) nr 910/2014 ja direktiivi (EL) 2018/1972 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv (EL) 2016/1148 (küberturvalisuse 2. direktiiv). Kõnealune direktiiv sätestab, et liikmesriigi küberturvalisuse nõudeid kohaldatakse ka teatavate avalik-õiguslike või eraõiguslike üksuste (füüsiliste ja juriidiliste isikute) suhtes, kes kvalifitseeruvad Euroopa Komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ lisa artikli 2 kohaselt keskmise suurusega ettevõtjateks või ületavad kõnealuse artikli lõikes 1 sätestatud keskmise suurusega ettevõtja piirmäärasid, ning osutavad teenuseid või tegutsevad liidus. Need üksused on esitatud direktiivi I ja II lisas. Keskmise suurusega ettevõtja piirmääradeks on kaks näitajat: tal peab olema vähemalt 50 töötajat ja tema aasta bilansimaht või aastakäive peab ületama 10 miljonit eurot. Kosmosevaldkond on I lisas, st sellest valdkonnast on hõlmatud: kosmosepõhise teenuse osutamist toetava ning Eesti Vabariigi või eraõigusliku isiku omandis oleva, hallatava või käitatava maapealse taristu käitaja, kes ei ole üldkasutatava elektroonilise side võrgu teenuse osutaja. Küberturvalisuse 2. direktiiv soovitakse üle võtta ennekoike KüTS muutmise teel. Selle eelnõuga muudetakse mh ka KüTS § 3, kuhu käesoleva eelnõuga soovitakse teha täiendus (vt eelnõu § 68). Paraku ei ole eelnõu koostamisel arvestatud küberturvalisuse 2. direktiivi üle võtva eelnõu sõnastusega, sh ei ole analüüsitud, kuivõrd on eelnõu kooskõlas nimetatud direktiiviga. Näiteks	Arvestatud. Eelnõu on JDM-i ning RIA märkuste põhjal muudetud. Eelnõust on eemaldatud KüTS § 3 muudatus ning kosmosetgevuse seadusega ei laiendata enam KüTS kohaldamisala ega looda uut KüTS subjektide kategooriat. KüTS nõuded kohalduvad üksnes neile käitajatele, kes vastavad KüTS-is sätestatud tingimustele. Muudetud on § 15 ja § 19 küberturvalisust puudutavaid sätteid ning täpsustatud RIA ja TTJA rollijaotust. RIA järelevalvepädevust ei laiendata ning küberturvalisuse üle toimub järelevalve jätkuvalt KüTS-i alusel. Lisatud on § 19 lg 2, mis sätestab, et RIA-lt võib vajaduse korral küsida arvamust § 19 lõike 1 punktis 7 sätestatud kontrollieseme hindamiseks. Seletuskirja on vastavalt täiendatud.

		ei ole hinnatud, kas ja kuivõrd on tegemist direktiivi artikli 2 lõike 2 punktides b–e oleva olukorraga ehk kuivõrd hõlmatakse KüTS nõuete hulka ka üksus (eelnõu mõistes käitaja), kes on väiksem kui keskmise suurusega ettevõtja. Samuti ei ole arvestatud sellega, et direktiivi üle võtva eelnõu puhul on olnud soov eemaldada teistest seadustest viited KüTS nõuete järgimisele kui ka järelevalve korrale. Sama tähelepanek ka asutustevahelise koostöö kohta (eelnõu 11. peatükk). Palume täiendada eelnõu ja seletuskirja. Oleme valmis igakülgselt kaasa mõtlema ja panustama.	
		2. Eelnõu § 15 lg 1 p 5 puhul ei ole kasutatav terminoloogia arusaadav õiguskasutajale. Riskihalduse terminid on universaalsed ning neid tuleks kasutada viisil, mis ennetab tõlgendust, et näiteks tegelikult riskihaldusest tuleb läbi viia vaid 25%. Eelnõu sõnastus viitab asjaolule, et enne tegevusega alustamist peavad olema selgeks tehtud kosmosetegevusega kaasnevad riskid ja võetud midagi nende suhtes ette. Sellise tegevuse koondnimetus on riskihaldus, mis koosneb riski kaalutlemisest ja käsitlemisest. Riski kaalutlemise mõtteks on välja selgitada, millised riskid kaasnevad tegevusega (riskituvastus). Selle käigus teeb organisatsioon selgeks tegevuseks olulised varad, nende nõrkused/(turva)haavatused ja ohud, mis neid nõrkusi ära kasutavad. Seejärel selgitatakse välja selle riski iseloom ehk kui suur probleem see organisatsiooni jaoks on, hinnates selle riski materialiseerumise tõenäosust ja tagajärge (rahaline, maine jne). Nii jõuab organisatsioon arusaamani, kas risk on tema jaoks väga suur, suur, keskmine jne ehk toimub riskianalüüs. Sellele järgneb riskihindamine, kus organisatsioon võtab ette oma riski aktsepteerimise kriteeriumid/definitsioonid ja maatriksi ning analüüsib riskianalüüsi tulemitega, kas risk on tema jaoks aktsepteeritav/talutav või tuleb see suunata riskikäsitlusse. Kui risk ei ole organisatsiooni jaoks talutav, siis riskikäsitluse käigus võetakse sellega midagi ette ehk vähendatakse riski, antakse üle lepingupartnerile vms ehk rakendatakse turvameetmeid. Riskihalduse terminitest arusaamiseks on abiks veebist kättesaadav abimaterjal2.	Nüüd § 15 lg 1 p 4. Arvestatud. Eelnõud vastavalt muudetud. § 15 lg 1 p 4, § 19 lg 1 p 9 ja § 30 lg 2 sõnastust vastavalt muudetud.

		Eeldame, et punkti 5 eesmärk ja mõte on tagada, et käitaja on läbi mõelnud kosmosetegevusega seotud riskid ja punkti 5 alusel esitatava ülevaatega kirjeldatakse, milliseid riske kuidas maandatakse. Seetõttu on korrektset terminoloogiat arvestades selle punkti puhul parem järgmine sõnastus: „kosmosetegevuse riskihalduse protsessi kirjeldus, milles kirjeldatakse kosmosetegevusest lähtuvaid riske ja nende võimalikke tagajärgi ja nende vähendamise meetmeid, ning käitaja kohustusi ja tegevusi ohutuse tagamisel“. Võrreldes eelnõus oleva sõnastusega on siit välja jäetud lauseosa „kosmosetegevusega seotud küberintsidentide ennetamise ja lahendamise meetmed“, kuna kui käitaja saab KüTS-i subjektiks, siis need nõuded tulevad talle KüTS-st ning seda ei ole vaja eelnõus korrata. Kuigi ka KüTS näeb ette võrgu- ja infosüsteemidega seotud riskide haldamise (sh seda täpsustatakse ka küberturvalisuse 2. direktiivi üle võtva eelnõuga), siis sinne punkt on eelduslikult laiem kui ainult võrgu- ja infosüsteemide küberturvalisuse tagamine – see hõlmab ka muid riske, mis on seotud kosmosetegevusega ja sellest lähtuvate riskidega. Palume normi sõnastust muuta. Terminite muutmisel tuleb muuta ka eelnõu § 19 lg 1 p 9 ja § 31 lg 2 sõnastust.	
		3. Eelnõu § 15 lg 1 p 7 puhul ei ole selge, mis on need „dokumendid, mis tõendavad kavandatava kosmosetegevuse raames kasutatava võrgu- ja infosüsteemi ning kosmosetegevuse juhtimiskeskuse turvalisuse tagamist vähemalt KüTS-s sätestatud ulatuses seoses kavandatava kosmosetegevusega“. Kas need on näiteks välise audiitori tehtud auditi järeldused kosmosetegevusega seotud võrgu- ja infosüsteemile (nt Eesti infoturbestandardi korral) või mõne rahvusvahelise standardi sertifikaat (nt ISO/IEC 27001 sertifikaat)? Seletuskiri seda ei ava. Tuleb arvestada ka võimalusega, et küberturvalisuse tagamist tõendavad tõendid ei pruugi olla dokumendi kujul, kuna need võivad asuda mõnes käitaja peetavas infosüsteemis, mis turvameetmete haldust sisaldab (nt sisaldades ka teavet, kes ja mis perioodil mingi riski maandamisega tegeleb).	Arvestatud. Varasem eraldi dokumentide esitamise nõue võrgu- ja infosüsteemi ning kosmosetegevuse juhtimiskeskuse turvalisuse tõendamiseks on eelnõust välja jäetud. Küberturvalisusega seotud asjaolud on hõlmatud § 15 lõike 1 punktis 4 nimetatud kosmosetegevuse riskihalduse protsessi kirjelduse ning § 19 lõike 1 punktis 7 sätestatud kontrollieseme kaudu. § 19 lõikega 2 nähakse ette võimalus, et pädev asutus võib

		Ei ole ka arusaadav, mis sisuline mõte ja eesmärk on sõnal „vähemalt“. Kas siin on näiteks mõeldud turvameetmete loetelu, mida käitajal võib olla kokku ca 1600? Kas need on üldse mõistlik lisada tegevusloa taotluse juurde? Palume neile küsimustele mõelda ja seletuskirja täiendada. Seletuskirjast saab järeldada, et kosmosetegevusloa taotleja peab näitama, et pahatahtlik osapool ei saa midagi võrgu- ja infosüsteemide mõttes üle võtta – see omakorda viitab infoturbemeetmete rakendamise töödokumentidele (nt logimine, tulemüüri tegevus jne), kus nähtub turvameetmete rakendamine. Mida nende dokumentide lisamine kaasa toob ja mis väärtus on neil TTJA-le (kosmosetegevusloa andjale), kui eelnõu lõppeesmärk on, et küberturvalisuse nõuete üle toimuks järelevalve jätkuvalt KÜTS alusel, sh et seda teostaks Riigi Infosüsteemi Amet (RIA)? Palume eelnõu ja seletuskirja selles osas analüüsida ja täpsustada. Seletuskirjas on § 15 lg 1 p 7 osas selgitatud: „Kui pädeval asutusel on vaja täiendavaid koostööstusi näiteks mõnelt teiselt riigiasutuselt (nt Riigi Infosüsteemi Ametilt), siis peab pädev asutus seda ise küsima HMS § 16 alusel. Käitaja võib ise korraldada RIA-lt koostööstuse saamise, et kosmosetegevusloa taotlemise protsess kulgeks sujuvamalt, aga käitajal ei ole kohustust ise RIA-lt koostööstus saada.“. Esitatud selgitusest jääb ebaselgeks, mis laadi koostööstusega on siin tegemist, sh mis lisandväärtust koostööstus annab või mis eesmärk koostööstusel on. Kui sellist koostööstust ei ole vaja, siis palume see tekstiosa eelnõust välja jätta. Kui see koostööstus on vajalik, siis palume täiendada seletuskirja. Oleme selle normi osas valmis kaasa mõtlema ja koostööd tegema.	vajaduse korral küsida RIA arvamust § 19 lõike 1 punktis 7 nimetatud kontrollieseme hindamiseks. Tegemist ei ole RIA koostööstuse ega eraldiseisva loa andmise tingimusega. Seletuskirja on vastavalt täiendatud.
		4. Eelnõu § 18 – käitaja ja kosmoseobjekti omaniku usaldusväärsuse kontrolli sätete kohta märkisime koostööstuse I ringis, et kontrolli teostajal (Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametilt - TTJA) ei pruugi olla olemas kõiki neid andmeid, mida usaldusväärsuse hindamiseks vaja on, ning seetõttu peab olema selge ka see, kellelt ja kuidas TTJA andmeid küsib. Samuti märkisime, et TTJA ei ole kriminaalmenetluse seadustiku § 31 kohaselt uurimisasutus, kes kriminaalasju menetleb. Seetõttu kahtlesime, kas TTJA-l on käesoleval hetkel olemas oskused erinevate riikide kuritegude sisuliseks võrdlemiseks, et hinnata, kas tegemist on esimese astme kuriteoga Eesti õiguse mõttes või	Arvestatud. Eelnõu on JDM-i ja TTJA sisendi alusel muudetud. Eelnõust on eemaldatud varasem § 12 lg 4 p 1 sõnastus, mille kohaselt võis isiku senise tegevuse, töökogemuse või maine põhjal kahelda tema usaldusväärsuses. § 18 sõnastust on täpsustatud selliselt, et pädeva asutuse

		mitte. Kui see kahtlus on alusetu, palusime seda seletuskirjas põhjendada. Märkust arvestati osaliselt. Teisel kooskõlastusringil saabunud eelnõus pakutud § 18 lahendus (pädeval asutusel on kosmosetegevusloa taotluse lahendamisel õigus nõuda kavandatava kosmosetegevuse muult osaliselt, isikult ja riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutuselt kosmosetegevusloa taotleja, käitaja ja kosmoseobjekti omaniku usaldusväärsuse hindamiseks vajalikke andmeid ja dokumente) ei vasta õigusselguse põhimõttele. Sellise ebamäärase ja laia sõnastusega säte võib viia riigivõimu omavolini (PS § 13 lause 2), sest selle alusel ei saa need isikud, kelle usaldusväärsust kontrollitakse, ega ka need asutused ja isikud, kellelt §-le 18 tuginedes teavet võidakse küsida, aru, millist teavet selle sätte alusel TTJA on õigustatud kontrollima. Seletuskirjas esitatakse normi selgitus: <i>Selleks, et pädev asutus saaks teha taotlejale, käitajale ja kosmoseobjekti omanikule taustakontrolli, st kontrollida tema usaldusväärsust, peab tal olema võimalus teha koostööd teiste isikute ja asutustega, sest pädev asutus ise ei pruugi omada teavet, mis näitab, et isik ei ole usaldusväärne. Paragrahv 18 võimaldab pädeval asutusel nõuda andmeid nt tööandjalt, ülikoolilt, teistelt riigiasutustelt, sealhulgas julgeolekuasutustelt.</i> Kooskõlastustabelis märgitakse, et eelnõu ja seletuskirja on täiendatud vastavalt. TTJA saab võtta vajalikke selgitusi ja hinnanguid vastava valdkonna asjatundjalt, nt advokaat, õppejõud, notar, ministeerium või kes iganes, kellel on selleks pädevus. Eelnõus on ette nähtud § 18, mille alusel saab pädev asutus küsida vajalikku teavet teistelt asutustelt, isikult, osaliselt vms. Seletuskirja tuleb § 18 osas ka vastavalt täiendada ning kooskõlastustabelis esitatud näited, kelle käest kavatsetakse teavet küsida, välja tuua. Arusaamatuks jääb, kuidas ja mille alusel TTJA otsustab, kelle käest ta konkreetselt neid selgitusi või hinnanguid küsima hakkab. Kas kavatsetakse küsida mitut hinnangut? Kui kiiresti tuleb anda TTJA-le vastus? Mis saab siis, kui advokaat, õppejõud jne selgitust ei anna soovitud tähtjaks? Nende küsimustega seoses tuleb eelnõu täiendada. Koostoimes eelnõu § 12 lõikega 4 tähendab kavandatud § 18 sisuliselt seda, et pädeval asutusel on õigus küsida taotleja, käitaja ja omaniku kohta ükskõik milliseid andmeid, kuna selge ei ole, milliseid isikuandmeid siin mõeldud on,	õigus nõuda andmeid ja dokumente on seotud konkreetse § 12 lg 4 p-s 5 nimetatud asjaolu kontrollimisega. Seega ei anna § 18 pädevale asutusele üldist ja piiritlemata õigust küsida isiku usaldusväärsuse hindamiseks mis tahes andmeid, vaid seob teabe küsimise seaduses sätestatud konkreetse usaldusväärsust välistava asjaolu kontrollimisega. Seletuskirja on vastavalt täiendatud.
--	--	---	--

		mille abil on võimalik isiku tegevust, töökogemust ja mainet tõendada. Selleks, et regulatsioon vastaks nii isikuandmete kaitse üldmäärusele (IKÜM) kui ka seadusereservatsiooni põhimõttele (PS § 11), tuleb seaduses ette näha, kellelt andmeid päritakse ning milliseid andmeid täpselt töödeldakse. Vt selle kohta näiteks vangistusseaduse §-d 1053 ja 1055. Eelnõu § 12 lõike 4 punkti 1 kohaselt ei ole isik usaldusväärne, kui isiku senise tegevuse, töökogemuse või maine põhjal on alust kahelda tema usaldusväärsuses ja isik ei esita kahtlust ümberlukkavaid tõendeid. Jääb arusaamatuks, milliseid tõendeid isik enda kohta esitama peab ja kuidas on võimalik tõestada millegi mitte tegemist. Palume eelnõu § 18 sõnastust täiendada ja § 12 lõike 4 punkti 1 osas analüüsida, kas normis sätestatud on üldse võimalik praktikas täita. Kui see võimalik ei ole, siis palume norm eelnõust välja jätta. Samuti tuleb täiendada ka seletuskirja.	
--	--	---	--

		5. Eelnõu § 19 lg 1 p-d 7–9 – kõnealuste punktidega sätestatakse kosmosetegevusloa andmise tingimused (turvalisuse tagamine ja RIA kooskõlastus, siseeeskirjade vastavus ja riskianalüüsi olemasolu). Jääb ebaselgeks, milliste dokumentidega on need tingimused tõendatud. Samuti ei ole selge, mis kooskõlastust on mõeldud, sh mis eesmärk kooskõlastusel on. Kuna seletuskirja kohaselt ei olnud eelnõu koostamisse kaasatud RIA-t siis palume sel teemal kaasata meid, et välja selgitada, mis laadi teavet või kooskõlastust seletuskirja kohaselt mõeldakse. RIA esmane hinnang selle kooskõlastuse osas on, et see tähendab eraldi järelevalvemenetluse läbiviimist enne, kui on võimalik anda kooskõlastus või jätta see andmata. Taolise järelevalvemenetluse läbiviimine võtab täiendava aja, millega ilmselt ei ole eelnõu koostamisel arvestatud. Kui see kooskõlastus ei ole sisuliselt vajalik, siis tuleb see osa eelnõust välja jätta või selle vajalikkuse korral seletuskirjas põhjendus esitada.	Arvestatud. Eelnõu § 15 lg 1 p 4 on vastavalt RIA sisendile muudetud, ning seletuskirja § 19 osas täiendatud. Eelnõust on eemaldatud RIA kooskõlastuse nõue. § 19 lõike 1 punktis 7 sätestatakse loa andmisel kontrollitava asjaoluna kavandatava kosmosetegevuse raames kasutatava võrgu- ja infosüsteemi ning kosmosetegevuse juhtimiskeskuse turvalisus. § 19 lõikega 2 nähakse ette, et pädev asutus võib vajaduse korral küsida selle kontrollieseme kohta RIA arvamust. RIA arvamus ei ole iga menetluse kohustuslik osa ega eraldiseisev loa andmise tingimus. Seletuskirja § 19 selgitusi on vastavalt täiendatud.
		6. Eelnõu § 27 – tegime I kooskõlastusringil märkuse, et norm kattub majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse (MSÜS) §-s 40 sätestatud alustega ja palusime norm eelnõust välja jätta. Kõnealust märkust ei arvestatud. Kuna eelnõu § 2 lg-st 5 nähtuvalt kohaldatakse kosmosetegevuse kui majandustegevuse alustamisele, teostamisele ja lõppemisele MSÜS-i, võttes arvesse eelnõust tulenevaid erisusi, ja arvestades, et eelnõu ei sätesta kosmosetegevusloa lõppemisel erisusi MSÜS-ga võrreldes, siis palume § 27 eelnõust välja jätta.	Arvestatud. Norm on eelnõust eemaldatud.
		7. Eelnõu § 29 – norm sätestab tegevusloa kehtivuse peatamise alused. Tegime I kooskõlastusringil märkuse, milles palusime esiteks hinnata, kas eelnõus on	Nüüd § 28.

		vaja eraldi sätestada mh ka kehtetuks tunnistamise alused ja teiseks põhjendada erisusi MSÜS-st. MSÜS § 43 lg 1 p 1 kohaselt peab majandustegevuse või tegevusloa peatamiseks olema täidetud kaks eeldust: 1) majandustegevuse nõude või tegevusloa kõrvaltingimuse oluline rikkumine; 2) rikkumisega kaasneb kõrgendatud või oluline oht. Seega erinevalt MSÜS üldisest regulatsioonist, mis näeb ette olulise rikku- mise ja kõrgendatud või olulise ohu, peavad erisused valdkondlikus seaduses olema põhjendatud. Palume seletuskirja täiendada põhjendustega tegevusloa kehtivuse peatamise aluste kohta.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud kosmosetegevusloa peatamise aluste ja MSÜS-ist tuleneva erisuse põhjendustega. Kosmosetegevuse eripära tõttu peab pädeval asutusel olema võimalik peatada kosmosetegevusloa või kosmosetegevusloa osaliselt või täielikult. Osaline peatamine on vajalik eelkõige olukorras, kus risk või rikkumine puudutab vaid osa loaga hõlmatud tegevusest, konkreetset kosmoseobjekti või uute kosmoseobjektide lennutamist, kuid juba käimasoleva kosmosetegevuse ohutuks jätkamiseks tuleb teatud tegevusi edasi teha. Peatamine ei vabasta käitajat seaduses sätestatud põhimõtete ja kohustuste täitmisest.
		8. Eelnõu § 30 ja § 31 – normid sätestavad kosmosetegevusloa muutmise alused ja selle loa aluseks olevate andmete muutumisest teavitamise. Esitasime I kooskõlastusringil märkuse, milles palusime seoses MSÜS-s oleva üldregulatsiooniga hinnata eelnõus sätestatu vajadust. Seda märkust ei arvestatud. Üldregulatsioon on MSÜS § 30 ja § 32. Eelnõu §-s 30 on aga sätestatud, et kosmosetegevusloa saab muuta siis, kui muutuvad ebaoluliselt kosmosetegevusloa alusel toimuv kosmosetegevus, kasutatav tehnoloogia või seadmed või muud kosmosetegevusloa aluseks olevad andmed.	Nüüd § 29 ja § 30. Arvestatud. Sätted jäetakse alles ning seletuskirjas on sätete vajadust selgitustega täiendatud.

		Ebaoluliseks loetakse eelnõu kohaselt muutust, millega ei kaasne kosmosetegevuse laadi muutumist või selle ulatuse, keerukuse või kosmoseobjektist tuleneva ohu- ja riskitaseme suurenemist. Eelnõu sõnastusest ja seletuskirja selgitustest jääb arusaamatuks, kas tegevusloa muutmine on võimalik üksnes ebaoluliste muudatuste korral või on selle muutmine võimalik ka oluliste muudatuste korral. Kuna MSÜS (§ 30 ja 32) näeb ette tegevusloa muutmise regulatsiooni, siis ei ole dubleeriv säte antud juhul eelnõus põhjendatud. Kui siiski soovitakse näha ette erisus kosmosetegevusloa muutmiseks, siis peaks erisuse tegemine olema seletuskirjas põhjendatud. Palume normid kas eelnõust välja jätta või seletuskirjas nende vajadust põhjendada.	
		9. Eelnõu § 32 – reguleerib kosmoseobjektide registriga seonduvat. Lähtudes koalitsioonileppe põhimõttest vähendada Eesti digiriigi jalajälge juhime tähelepanu, et kuniks kosmosetegevuse lube taotletakse aastas 1–2 ning registrisse tekib 1–2 objekti aastas juurde, ei ole majanduslikult otstarbekas luua eraldi register. Leiame, et kogutud andmed tuleb talletada mõnda olemasolevasse süsteemi, mida on võimalik nende andmete hoidmiseks ilma täiendava kuluta laiendada. Oluline on, et ei loodaks seaduses sätestatud andmekogude tarbeks täiesti uusi infosüsteeme, vaid kasutataks juba olemasolevaid (TTJA) infosüsteeme, kuna kosmosealal tegutsejate ja kosmoseobjektide arv saab olema väike. Ettevõtete kohta, kellele on luba väljastatud, saab info loa ja objektide kohta näidata avalikkusele e-Äriregistris ettevõtja andmekaardil ning arvestades ettevõtete arvu, on võimalik seda edastada mitte masinliidesega, vaid e-kirja teel. Arvestades taotluste tõenäolist väga väikest arvu ning taotluse materjalide iseloomu (dokumendid, analüüsid, kirjeldused, eeskirjad) ei ole proportsionaalne välja arendada eraldi taotluste protsessi, vaid esitada taotlused e-kirja teel või dokumendivahetuskeskkonda kasutades. Kui taotluste arv kasvab, siis on asjakohane laiendada e-Äriregistri funktsionaalsust selliselt, et ettevõtjad saaksid taotluseid e-Äriregistri vahendusel esitada.	Arvestatud. JDM märkust arvestades ei looda kosmosetegevuse jaoks eraldi andmekogu. Kosmosetegevuslubade ja kosmoseobjektidega seotud andmeid töödeldakse SeOS § 12 alusel peetavas TTJA järelevalve infosüsteemis (JVIS). Kuigi eraldi andmekogu ei looda, vajab JVIS sellegipoolest kosmosetegevuse andmestikuga seotud funktsionaalsuse lisamiseks arendustöid.

		Kuna infosüsteemide arendused on kulukad, siis leiame, et ei ole proportsionaalne luua uut infosüsteemi, vaid kasutada juba olemasolevat. Seetõttu jätkame kosmoseobjektide registri osas eelnõu kooskõlastamata.	
		10. Eelnõu § 32 lg 3 p 3 – põhimääruse volitusnormi raamides on kirjas, et põhimääruses sätestatakse kaasvastutavate töötlejate ja volitatud töötleja ülesanded, samas on eelnõu § 32 lõike 4 kohaselt andmekogul üks vastutav töötleja. Juhul kui andmekogul on mitu kaasvastutavat töötlejat, tuleb need välja tuua lõikes 4. Samuti tuleb olukorras, kus andmekogule on plaanis määrata volitatud töötleja, eelnõu § 32 lõiget 4 täiendada lausega: „Volitatud töötleja määratakse registri põhimääruses.“. Palume eelnõu täiendada.	Arvestatud. Antud säte on eemaldatud, kuna eraldi andmekogu eelnõuga ei looda.
		11. Eelnõu § 33 lg 1 ja 2 – kõnealuse sättega nähakse ette, et registrisse kantud füüsilisest isikust käitaja ja omaniku ees- ja perekonnanimi ning isikukood või selle puudumisel sünniaeg on avalikud. Selgitame, et avaliku teabe seaduse (AvTS) kohaselt on avalik teave kogu mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites ning sellele teabele juurdepääsu võib piirata seaduses sätestatud korras (AvTS § 3). Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt peab igasugusel andmetöötlusel olema eesmärk. Kosmoseobjektide registrit peetakse ja seal töödeldakse andmeid seadusest tuleneva kohustuse täitmise lihtsustamiseks. Selge ei ole aga, mis eesmärgil teatud andmeid avalikustatakse. Võib oletada, et seadusest tuleneva kohustuse täitmiseks ei ole vajalik andmete avalikustamine ning viimasel on registri pidamise eesmärgist erinev eesmärk, mida aga seadusest ei nähtu. Eelnevast tulenevalt tuleb seaduses ette näha, millisel eesmärgil eelnimetatud isikute nimed ja isikukoodid avalikustatakse. Palume eelnõu § 33 lõikeid 1 ja 2 täiendada avalikustamise eesmärgiga.	Arvestatud. Eelnõu on registrilahenduse osas ümber kujundatud ning kosmosetegevuse jaoks ei looda eraldi andmekogu. Kosmosetegevusega seotud andmeid töödeldakse TTJA järelevalve infosüsteemi kosmosetegevuse andmestikus. Füüsilisest isikust käitaja ja füüsilisest isikust kosmoseobjekti omaniku andmete avalikustamise eesmärk ja minimaalne andmekoosseis sätestatakse SeOS § 12 erisättes. Avalikustamise eesmärk on kosmosetegevuse läbipaistvus, vastutusahela tuvastamine ning kolmandate isikute õiguste

			kaitse. Seletuskirjas on avalikustamise eesmärgi ja proportsionaalsust täiendavalt selgitatud.
		12. Eelnõu § 33 lg 3 – kõnealuse säte näeb ette, et juurdepääs registrile toimub isikuandmete kaitse seaduses (IKS) ning AvTS sätestatud alustel ja korras. Märkime, et igasugusele avaliku teabe ja isikuandmete töötlemisele kohalduvad AvTS ja IKÜM, kui üldiselt valdkonda reguleerivad õigusaktid. Eriseadustes nähakse üldseadustest vajadusel ette üksnes erandid, mida antud juhul ei ole tehtud. Seega puudub vajadus kavandatud lõike 3 järele ning see tuleb eelnõust välja jätta.	Arvestatud. Lõige on eelnõust välja võetud.
		13. Eelnõu § 33 lg 4 - kõnealuse säte näeb ette, et registri avalikus vaates ei avaldata füüsilisest isikust käitaja või kosmoseobjekti omaniku aadressi ja kontaktandmeid. AvTS § 3 kohaselt on avalik teave (edaspidi teave) mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites. Nimetatud teabele juurdepääsu võib piirata seaduses sätestatud korras. Seega lähtub AvTS eeldusest, et kõik teave, mida riik töötleb oma ülesannete täitmisel, on avalik, välja arvatud juhul, kui teabe suhtes on kehtestatud juurdepääsupiirang. AvTS-is on sätestatud juurdepääsupiirangud §-s 35. Juurdepääsupiirangud ei kohaldu automaatselt, vaid teabevaldajal on igakordne kohustus kaaluda, kas piirangut teabe suhtes kohaldada või mitte (va mõned üksikud n-ö absoluutsed juurdepääsupiirangud). Justiits- ja Digiministeeriumi seisukoht on, et AvTS-is sätestatud juurdepääsupiirangud peaksid katma üldjuhul kõik võimalikud juhud, millal võib olla õigustatud andmete juurdepääsu piirata. Kuigi AvTS § 35 lg 1 p 19 võimaldab eriseadustes juurdepääsupiiranguid kehtestada, siis seda tuleks teha üksnes põhjendatud juhtudel (mh tuleb hinnata, kas AvTS § 35 alused ei ole pii-	Arvestatud ja teadmiseks võetud. Kuna uut andmekogu eelnõu alusel ei looda, sätestatakse registrit puudutav SeOS-is. Antud sätet SeOS-i ei lisata.

		savad). Samas ka eriseadustes juurdepääsupiirangute ettenägemisel peab teabevaldajale jääma kaalutusõigus, st et andmed ei ole automaatselt juurdepääsupiiranguga, vaid teabevaldaja langetab iga kord eraldi otsustuse, kas andmed on avalikud või juurdepääsupiiranguga. Juhime ka tähelepanu, et isegi kui teave on tunnistatud asutusesiseseks (AK) teabeks, siis olukorras, kus selle suhtes esitatakse teabenõue, peab teabevaldaja iga kord hindama, millises osas seda teavet saab siiski avalikustada ja millises osas kehtib mõni juurdepääsupiirang ning enne teabe avalikustamist piiratud osa kinni katma (AvTS § 38 lg 2). AvTS § 438 lõike 1 kohaselt peavad andmekogus töödeldavad andmed olema avalikult kättesaadavad, kui neile ei ole seadusega või selle alusel kehtestatud juurdepääsupiirangut. Andmekogude juhendi kohaselt: „AvTS võimaldab teabele, sh andmekogudele, juurdepääsupiirangu seada kas AvTS § 35 alustel või eriseaduse alusel. Seega peabki eriseaduses vajadusel sätestama erinorma AvTS-ist andmete juurdepääsupiirangu. Juurdepääsupiirangu norm peab olema konkreetne ja selge ning sellest peab selguma, miks juurdepääsupiirang kehtestatakse.“. Eriseaduses andmekogu andmetele absoluutse juurdepääsupiirangu kehtestamisel tuleb lähtuda sellest, et selline juurdepääsupiirang on lubatud kehtestada üksnes olukorras, kui on teada, et kõik andmekogus olevad andmed on juurdepääsupiiranguga. See tähendab, et seadusandja peab eriseaduses absoluutse juurdepääsupiirangu kehtestamisel tegema andmekogus sisalduva kogu teabe suhtes kaalutusotsuse, hinnates ühelt poolt avalikku huvi nende andmete avalikustamise suhtes ning teiselt poolt selle teabe asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamisega kaitsvat huvi. Näiteks on üheks selliseks absoluutseteks juurdepääsupiiranguks AvTS-is ette nähtud § 35 lg 1 punkt 5, mis näeb kohustuslikuna ette, et kaitseväge valdusse sõjalise valmisoleku tõstmisel ja mobilisatsiooni korral üleantava riigivara kohta käiva teabe peab teabevaldaja tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks ilma, et tal oleks sealjuures antud võimalus kaaluda sellise piirangu põhjendatust. Samas on valdavalt AvTS § 35 lõikes 1 loetletud juurdepääsupiirangute puhul seadusandja pannud teabevaldajale siiski kohustuse juurdepääsupiirangu vajalikkust hinnata. Näiteks AvTS § 35 lg 1 p 7, mille kohaselt tuleb AK teabeks tunnistada teave, mille avalikuks tulek ohustaks (st teabevaldaja peab iga juhul hindama, kas ohustab või ei ohusta) muinsuskaitse all olevat objekti või muuseumikogusse kuuluvat museali.	
--	--	--	--

		2024. aastal antud hinnangus Eesti seadusandluse koostööle Tromsø konventsiooniga on välja toodud, et absoluutsed seadusega ette nähtud erandid teabe avalikkusest peavad olema minimaalsed. Lisaks leitakse nimetatud konventsiooniga seoses, et isegi kui sellised absoluutsed erandid teabe avalikustamisest on kehtestatud, peab seadusandja selle kehtestamise raames hindama, kas erandiga kaitstud huvi kaalub igal juhul üle avaliku huvi nimetatud teabe vastu. Seoses Tromsø konventsiooniga on oluline ka märkida, et eriseaduses sätestatav täiendav juurdepääsupiirang peab jääma konventsiooni artikliga 3 antud raamidesse. Konventsiooni artikkel 3 annab ammendava loetelu põhjustest, millest tulenevalt võib piirata ametlikele dokumentidele juurdepääsu ning liikmesriigil ei ole õigust seda loetelu laiendada. Eelnevast tulenevalt on Justiits- ja Digiministeerium seisukohal, et eriseaduses saab täiendava juurdepääsupiirangu ette näha üksnes juhul, kui AvTS selleskohast alust ette ei näe. Eriseaduses sätestatud juurdepääsupiirangu normist peab nähtuma selgelt piirangu kehtestamise eesmärk, st millist huvi avaliku huvi vastu kaalutakse. Seletuskirjas tuleb välja tuua, millise Tromsø konventsiooni artiklis 3 sätestatud aluse alla sätestatav juurdepääsupiirang mahub ja millise mõttekäigu tulemusel sellise järelduseni jõutud on. Käesoleval juhul ei ole eelnõu § 33 lõikes 4 ette nähtud sätte puhul tegemist eraldiseisva juurdepääsupiirangu alusena, vaid nimetatud andmed on võimalik asutusesiseseks tunnistada AvTS § 35 lõike 1 punkti 12 alusel, seega tuleb eelnõu § 33 lõige 4 eelnõust välja jätta.	
		14. Eelnõu § 34 – kõnealuse sättega nähakse ette andmete säilitamise tähtaeg. Sättest võib välja lugeda, et andmeid säilitatakse nende registrisse kandmisest arvates alaliselt, millest esimesed 30 aastat säilitatakse neid registris ja hiljem registri arhiiviosas. Seletuskirja kohaselt ei ole arhiiv avalik ning vajadusel saab arhiivis olevaid andmeid töödelda ainult lähtudes näiteks intsidentist saadud informatsioonist. Põhimääruse kavandi kohaselt kehtestatakse ühelt poolt andmekogu arhiiviosale juurdepääsu piirangud ja neid andmeid tavakasutajale ei kuvata. Samuti on põhimääruses ette nähtud, mis juhul on võimalik arhiivandmete töötlemine. Teiselt poolt näeb sama põhimäärus ette, et registri (mis hõlmab ka arhiivi) andmed on avalikud, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Samas ei nähtu eelnõust ega seletuskirjast, millisel alusel on	Arvestatud. Varasem eraldi registri arhiiviosa ja alalise säilitamise lahendus on eelnõust välja jäetud. Kosmosetegevuse andmestiku andmete säilitamistähtaeg sätestatakse SeOS § 12 erisättes ning andmeid säilitatakse 30 aastat andmekogusse kandmisest arvates. Säilitamistähtaja põhjendust on seletuskirjas

		võimalik arhiiv asutusesiseseks kasutamiseks tunnistada. Palume seletuskirjas selgitada, millisel alusel on teie hinnangul võimalik teabe väljastamisest keelduda olukorras, kus vastutav töötleja saab teabenõude arhiivi kantud andmete väljastamiseks.	täiendatud, lähtudes kosmoseobjektide võimalikust pikaajalisest kasutusest, hiljem ilmneva võivatest kahju- ja vastutusküsimustest ning Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmise vajadusest. Eraldi arhiiviosa ei looda.
		15. Andmekogu põhimäärus – Justiits- ja Digiministeerium esitab põhimääruse kohta mõned tähelepanekud, mis võivad omada tähtsust seaduseelnõu koostamisel, kuid täielikult vaatab põhimääruse eelnõu üle selle eraldi kooskõlastamise käigus. Andmekogu põhimääruse § 3 kohaselt on andmekogu vastutav töötleja TTJA, kelle ülesandeks on muu hulgas ka järelevalve tegemine andmekogu pidamise üle. Juhime tähelepanu, et see tähendab, et TTJA teeb iseenda kohustuse täitmise üle järelevalvet. Palume andmekogu vastutava töötleja ülesanded enne andmekogu põhimääruse kooskõlastamisele saatmist üle vaadata. Põhimääruse § 11 lõike 1 kohaselt vastutab andmekogusse esitatud andmete õigsuse eest andmete esitaja. Andmekogu vastutav töötleja vastutab tema poolt andmekogukaardile kantud andmete vastavuse eest andmeandja esitatud andmetele. Juhime tähelepanu, et sellised sätted ei vabasta andmekogu pidajat vastutusest. Vastutav töötleja vastutab andmekogus töödeldavate andmete õigsuse eest³. Sama paragrahvi lõike 3 kohaselt koostab vastutav töötleja registriandmetes paranduse tegemise kohta käiva kande, märkides oma andmed, paranduse tegemise aja ja paranduse tegemise aluseks olevad dokumendid. Palume põhimääruse kooskõlastamisele saatmise eel läbi mõelda, kas sellised kanded ei nähtu automaatselt logiandmetest.	Teadmiseks võetud. Kosmosegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda – andmestik lisatakse TTJA järelevalve infosüsteemi(JVIS) koosseisuningseetõttu lahendatakse andmekogu pidamise korralduslikud küsimused JVIS-e põhimääruse muutmisega.

		16. Eelnõu § 38 lg 1 p 10 – tegime I kooskõlastusringil märkuse, et kui pädeval asutusel on andmed sagedusloa olemasolu kohta olemas, siis ei tohi nõuda taotlejalt nende andmete uuesti esitamist. Märkust ei arvestatud. Märgime, et kui haldusorganil on andmed olemas, peaks ta lähtuma uurimis- põhimõttest (HMS § 6) ja andmete ühekordse küsimise põhimõttest (AvTS § 43¹ lg 3). Seega puudub selgus, miks peab registreerimise taotleja sagedusloa eraldi esitama, kui TTJA saaks loa väljastajana selle olemasolu kontrollida. Andmete topelt küsimine on vastuolus haldusmenetluse põhimõtetega. Palume norm eelnõust välja jätta.	Nüüd § 35 lg 1 p 10. Arvestatud. Sätet on täiendatud nii, et sagedusloa tuleb esitada üksnes juhul, kui sagedusloa on väljastanud välisriik. Kui sagedusloa on väljastanud TTJA, saab pädev asutus selle olemasolu ise kontrollida ning taotlejalt sama teavet uuesti ei nõuta. Muudatus lähtub andmete ühekordse küsimise põhimõttest ja TTJA sisendist.
		17. Eelnõu § 53 – tegime I kooskõlastusringil märkuse eelnõu § 49 (nüüdne § 53) kohta, mis kohustab kosmosetegevusloa taotlejat sõlmima kosmosetegevuse tulemusena või kosmoseobjekti tekitatud kahju hüvitamise tagamiseks enne kosmosetegevusloa taotlemist vastutuskindlustuslepingu (säte täpsustab tingimusi). Eelnõu § 53 lõikes 4 sätestatakse, et selline kindlustusleping allub Eesti õigusele ja sellega seotud vaidlusi lahendab Eesti kohus ning et sellest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul ei pruugi selline regulatsioon olla õiguspärane, arvestades kehtivat Euroopa Liidu õigusraamistikku. Nimelt kehtivad Euroopa Liidus a) kohaldatava õiguse reguleerimiseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 593/2008, 17. juuni 2008, lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) ja b) kohtualluvuse kohta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud). Hoolimata sellest, et reguleeritakse avalik-õiguslikel eesmärkidel kehtestatavat vastutuskindlustust, on kindlustusleping olemuslikult eraõiguslik suhe ning Euroopa Liidus on juba (otsekohalduvate määrustega) kokku	Nüüd § 50. Arvestatud. Eelnõust on välja jäetud säte, mille kohaselt pidi vastutuskindlustuslepingule alati kohalduma Eesti õigus ja vaidlusi lahendama Eesti kohus.

		lepitud ühtsed reeglid selle kohta, kuidas määratakse eraõiguslike vaidluste jaoks kohtualluvus; samuti on kokku lepitud reeglid kohaldatava õiguse jaoks. Juhul, kui eelnõus kirjeldatud situatsioon – vastutuslepingu sõlmimine – mahub Euroopa Liidu otsekohalduvate määruste reguleerimisalasse, on selge, et tuleb kohaldada määruste reegleid. Eelnõu koostajad on selgitanud, et „Kindlustuslepingu jaoks on Eesti õiguse kohaldatavatus oluline ning see vähendab Eesti riske. Eelnõu koostajate hinnangul on antud sätted ELi õigusega kooskõlas ja vastuolu puudub.“ Selle väite ja põhjendusega ei saa siiski nõustuda. Kui Euroopa Liidus on juba määrusega kokku lepitud reeglid selle kohta, millistes olukordades milline õigus kohaldub, siis liikmesriik ei saa seda valikuliselt kohaldada ja määrata kohalduvat õigust enda äranägemise järgi. Sama hästi võiks liikmesriik öelda, et nt töösuhetele, millel on Eestiga puutumus, kohaldub alati Eesti õigus (lisaks ka kohtualluvus), sest see on meile soodsam/lihtsam, samas kui EL määrused, mis reguleerivad kohalduvat õigust ja kohtualluvust, näevad ette teised (nüansseeritumad) lahendused. Euroopa Liidu määrustes, mis reguleerivad nii kohalduvat õigust kui ka kohtualluvust, on määratletud ka erandid olukordadele, mil kõnealused määrused ei kohaldu. Hetkel ei olnud võimalik seletuskirjast tuvastada, mis erandeid soovitakse kohaldada. Juhul, kui erandid ei kohaldu, tuleks meie hinnangul siiski lähtuda määrusest. Täiendavalt võib kõne alla tulla olukord, et Euroopa Liidu määrus ei kohaldu, sest olukord jääb välja Euroopa Liidu õiguse kohaldumisalast – näiteks, kui tegu on riikliku julgeolekuga, siis Euroopa Liidu lepingu art 4 lõige 2 ütleb mh, et eelkõige riigi julgeolek jääb iga liikmesriigi ainuvastutusse. Sellisel juhul tuleks seda seletuskirjas eraldi käsitleda ja arvestada ka sellega, et „riiklik julgeolek“ selles kontekstis on käsitletav pigem kitsalt. Hetkel ei saa meie hinnangul kindel olla, kas saab eeldada, et juhul, kui kosmoseobjekt on tsiviilkäibes ja selle kohta sõlmitakse kindlustusleping, saaks öelda, et tegu on riikliku julgeoleku küsimusega ning Euroopa Liidu asjako-	
--	--	---	--

		hased määrused ei kohaldu. Erandid eelviidatud Euroopa Liidu reeglitest võivad olla seotud ka sellega, et Eesti on seotud juba enne eelviidatud Euroopa Liidu määruste vastuvõtmist mingite konventsioonidega, mis reguleerivad sama valdkonda ja kust tuleneks, et sellises olukorras kehtivad muud reeglid (et riik võib ette näha igas olukorras omaenda õiguse ja kohtualluvuse kohaldumise). Vähemalt seletuskirjast ei olnud võimalik sellist järeldust leida. Teeme ettepaneku see säte, mis nõuab, et kirjeldatud kindlustuslepingu puhul kohalduvad alati Eesti kohtualluvus ja Eesti õigus, kas eelnõust välja jätta või siis täiendada seletuskirja põhjendusega, mis selgitab, mis asjaoludel on hetkel võimalik Euroopa Liidu määrustest kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kohta mööda vaadata.	
		18. Eelnõu 12. peatükk (järelevalve) – palume järelevalve peatükis läbivalt üle vaadata terminite asjakohane kasutamine. Eelnõus kasutatakse terminit <i>pädev asutus</i>, milleks on eelnõu § 3 kohaselt TTJA. Samas laiendab järelevalve peatükk järelevalvepädevust ka teistele haldusorganitele – Transpordiamet (TRAM), RIA. Seega tekib näiteks § 57, 58, 59 ja 60 lugedes arusaamatus, kas erimeetmeid rakendada ja ettekirjutust teha jne saab ainult TTJA kui pädev asutus või kõik riiklikuks järelevalveks volitatud asutused.	Arvestatud. Vastavad parandused on eelnõusse sisse viidud ning terminoloogia üle kontrollitud. Eelnõus on eristatud TTJA kui pädeva asutuse üldine järelevalvepädevus ning Transpordiameti ja RIA valdkondlik järelevalvepädevus, mis toimub vastavalt lennundusseaduse ja KüTS-i alusel.
		19. Eelnõu § 57 lg 1 – palume arvestada meie I kooskõlastusringil esitatud märkust, et haldusjärelevalve tegemisel saab teavet nõuda vaid haldusorgani töötajatelt, mitte kõrvalistelt inimestelt, ja eelnõu parandada. Eelnõu § 57 lõike 1 puhul palume seletuskirjas selgitada, kas siin on soov teha erinormid RIA-ga seoses võrreldes nende õiguste ja volitustega, mis tal on KüTS alusel? Eelnõu § 56 lg 3 piiritleb, et RIA järelevalvepädevus toimub KüTS-s sätestatud pädevuse piires. Kui tegemist on erikorraga, siis see ei võimalda justkui ettekirjutuse tegemist, kuna see on ainult pädeval asutusel	Nüüd § 54. Arvestatud ja säte on parandatud. Eelnõu § 54 lg 1 sätestab nüüd üksnes riikliku järelevalve käigus teabenõude ulatuse kosmosetegevuse seaduse mõttes. § 53 lg 2–3 puhul

		(TTJA-l; vt eelnõu § 57 lg 2 ja § 59 ning nende selgitusi). Samuti ei ole RIA-l võimalik kohaldada sunniraha eelnõu § 57 lõike 1 olukorras, kuna ka see õigus on ainult pädeval asutusel (vt eelnõu § 60 ja selle selgitust). Kui mõte on tagada, et ka teised asutused (sh RIA) saaks küsida eelnõu § 57 lg 1 nimetatud isikutelt teavet enda valdkondliku õigusakti alusel (RIA puhul KÜTS alusel), siis võiks eelnõu §-i 57 täiendada asjakohase lõikega – seda juhul, kui teiste asutuste ja TTJA teostatava järelevalve sätted jäävad eelnõusse. Näiteks sõnastuses: „Käesoleva seaduse §-s 56 lõigetes 2 ja 3 nimetatud järelevalveasutustel on õigus küsida käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud teavet samas lõikes nimetatud isikutelt lähtudes käesoleva seaduse § 56 lõigetes 2 ning 3 nimetatud järelevalveasutusele kohalduvast seadusest.“. Sel juhul on vastav õigus RIA puhul KÜTS-s ja TRAM puhul lennundusseaduses (LennS). Teabe küsimise õigust ei anta julgeolekuasutustele, kuna eelnõu § 56 lg 1 seletuskirja (lk.-l 69) kohaselt on üldise järelevalvepädevuse eranditeks ainult sama paragrahvi lõiked 2 ja 3, mis viitavad vastavalt TRAM ja RIA järelevalvele. Kui teiste asutuste kui TTJA teostatava järelevalve sätted jäävad eelnõusse, siis tuleb muuta ka § 57 pealkirja, kuna selle pealkiri viitab ainult TTJA kui pädeva asutuse volitustele.	teostavad RIA ja TRAM järelevalvet enda valdkondlikus raamistikus (KÜTS, LennS), sh teabenõuded nende seaduste alusel. Kosmosetegevuse seadus ei anna neile eraldi lisavolitust, vaid viitab üksnes pädevusele; eraldi „õiguse kinnitamine“ § 57 lg-s 2 dubleeriks sisuliselt KÜTS-i ja LennS-i ning oleks normitehniliselt üleliigne.
		20. Eelnõu § 58 – palume seletuskirjas põhjalikumalt avada erinevate riikliku järelevalve erimeetmete vajalikkust. Praegu on seletuskirjas toodu väga üldsõnaline ning selle pinnalt on raske veenduda erimeetmete vajalikkuses. Saame oma seisukoha kujundada pärast seletuskirjas esitatud täpsustusi.	Nüüd § 55. Arvestatud. Seletuskirja on selgitustega täiendatud.
		21. Eelnõu § 59 – §-ga 59 antakse järelevalveorganile õigus teha nõuete täitmiseks ettekirjutus. Samas näeb ettekirjutuse riikliku järelevalve üldmeetmena ette juba korrakaitseaduse (KorS) § 28. Üldmeetme rakendamine ei vaja eriseaduses sätestatud õiguslikku alust. Seega tekib küsimus, miks on vaja eelnõus ettekirjutuse tegemist eraldi reguleerida. Samuti annab KorS § 30 korrakaitseorganile õiguse küsida teavet igaühelt, kui on alus arvata, et tal on ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks, samuti korrarikkumise kõrvaldamiseks või kaitstava isiku või objekti ohutuse tagamiseks vajalikke andmeid.	Arvestatud. Säte on eelnõust välja võetud.

		Meie hinnangul ei ole teabe küsimist käesolevas eelnõus vaja reguleerida ja norm tuleb välja jätta.	
		22. Eelnõu 13. peatükk (vastutus) kavandatavad karistusemäärad erinevad olulisel määral karistusseadustiku (KarS) üldosa § 47 lõigetes 1 või 2 ettenähtud määradest. Kui eelnõu koostajad soovivad lähtuda KarS § 47 lõikes 4 ettenähtud võimalusest, mis lubab kavandada eriseaduses erinevaid aluseid ja määrata karistuse osas, siis tuleb seda erisust põhjalikult ka seletuskirjas põhjendada. Eelnõu esimeses versioonis selliseid määrasid ei olnud (nt nüüd on füüsilise isiku karistusemäär kuni 2000 trahviühikut, kuni 2500 trahviühikut, juriidilisel isikul kuni 640 000 eurot) ja seetõttu me ei saanud sellele ka varasemalt tähelepanu juhtida. Märgime, et juhul, kui füüsilist isikut soovitakse hakata karistama erinevate määradega võrreldes üldiste põhimõtetega (karmim karistus kui 300 trahviühikut), siis seda rahatrahvi ei saa asendada arestiga vastavalt karistusseadustiku § 72 lõikele 4. Kas eelnõu autorid on eelnõu koostades sellele mõelnud ja seda analüüsinud? Palume asendamise mittekohaldamine ka seletuskirja märkida. Seletuskirja lk 73 viitab, et eelnõu 13. peatükis sätestatud süütegude eest määratud sanktsiooni ulatuses on eeskujul võetud LennS 92 . peatükis sätestatud süütegudest. See väide ei vasta tõele, sest LennS-s ei ole füüsilisele ega juriidilisele isikule ettenähtud selliseid karistusemäärasid, nagu eelnõus kavandatakse. Palume eelnõu seletuskirja põhjendustega täiendada.	Arvestatud. Seletuskirja peatükki 13 on põhjendustega täiendatud. Sanktsioonide konstruktsioon (teokirjeldused, diferentseerimine füüsilise ja juriidilise isiku vahel, aresti lubamine üksnes erandlikel juhtudel) lähtub kõrgriski valdkondade (nt lennundus, meresõidu- ja raudteehutus) praktikast. Numbrilised määrad ei ole ühestki teisest seadusest üks-ühele üle võetud, vaid on seatud kosmosetegevuse riskiprofiili ja Eesti rahvusvahelise vastutuse arvestusega, et sanktsioon oleks tõhus, hoiatav ja heidutav.
		23. Seletuskirjas (lk 74) märgitakse, et ohtu varale, keskkonnale, riigi julgeolekule või riigikaitseobjektile tuleb tõlgendada pigem laialt ning ohtu terminina mõista <i>osaliselt</i> KorS § 5 lg 2 järgi. Seega on oht olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et vara, keskkond, riigi julgeolek või riigikaitseobjekt võib saada kahjustada või muul viisil negatiivselt mõjutada.	Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud ning on selgitatud termineid erinevat kasutamist sätetes. Eelnõus kasutatud väljendid „ohtu põhjustama“ ja „ohu kaasnemine“ on sisult samatähenduslikud: mõlemad kirjeldavad olukorda, kus tegevus loob või toob kaasa KorS § 5 lg 2 mõttes ohu.

		Kui kasutatakse sõnastuses „osaliselt“, siis mis on teise poole, teise osa siuks? Mida tähendab „negatiivne mõjutamine“? Palume seda seletuskirjas rohkem avada. Eelnõu § 5 lõige 1 sätestab, et kosmosetegevus ja kosmoseobjekt on ohutud, kui <i>see ei põhjusta ohtu</i> inimesele, varale, keskkonnale, avalikule korrale, riigikaitseobjektile ega riigi julgeolekule. Eelnõu § 61 lõikes 1 räägitakse aga ohtu <i>kaasnemisest</i> inimesele, varale, keskkonnale, avalikule korrale, riigikaitseobjektile või riigi julgeolekule. Seletuskirjas ei ole selgitatud, miks kasutatakse ühes sättes <i>ohu põhjustamist</i>, teises <i>ohu kaasnemist</i>, kas need on samaväärse tähendusega? Seletuskirjas tuleb kas erinevat terminikasutust põhjendada või eelnõus terminikasutus ühtlustada.	„Põhjustamine“ rõhutab teokirjeldust (tegevus tekitab ohtu), „kaasnemine“ rõhutab tagajärge (tegevuse tulemusel esineb oht). Samuti on täiendatud § 5 lg 1 ning avatud mõiste “negatiivne mõjutamine”
		24. Eelnõu § 61 määratleb kosmosetegevusloa tingimuste või kosmosetegevusloast tulenevate kohustuste täitmata jätmise väärtekoosseisu, milles viidatakse ka §-le 10, mille lg 2 p 4 näeb ette, et käitaja sise-eeskirjades määratakse kindlaks mh ka „rakendatavate võrgu- ja infosüsteemide ning muude tehniliste vahendite kirjeldus ja kohaldatavad turvameetmed“. Kõnealune nõue on seotud ka KüTS § 7 lg 2 p-st 2 tulenev nõudega dokumenteerida võrgu- ja infosüsteemide turvaeeskirjade ja turvameetmete rakendamise kirjelduse olemasolu ja ajakohasus. Selle nõude üle on ka RIA-l pädevus viia läbi väärtemenetlust. Samuti on sarnane nõue küberturvalisuse 2. direktiivis, sh ka seda üle võtvas eelnõus. Seletuskirjas ei ole analüüsitud, mil määral on sel teemal tegemist kattuva väärtekoosseisu kui ka väärtemenetluse pädevusega ning kuidas tagatakse sel juhul <i>ne bis in idem</i> järgimine. Lisaks eeltoodud väärtekoosseisule tuleks ka teised eelnõu 11. peatükis olevad väärtekoosseisud üle vaadata ja välja selgitada, kas võib olla tegemist teistes seadustes olevate kattuvate süsteekoosseisudega ning seetõttu ka erinevate väärtemenetluse pädevusega asutustega. KüTS-ga seotud nõuete osas tuleb lisaks kehtivatele nõuetele arvestada ka eelnõuga, millega võetakse üle	Arvestatud osaliselt. Eelnõus ja seletuskirjas on käsitletud võimalikku kattuvust KüTS/NIS2 nõuetega ning selgitatud TTJA ja RIA rollijaotust ning ne bis in idem põhimõtte tagamist (asutuste koordineerimine, ühe menetluse läbiviimine sama teofaktide kogumi suhtes nõ raskuskeskme alusel).

		küberturvalisuse 2. direktiiv, st ka selles eelnõus olevate väärteokoosseisudega.	
		25. Eelnõu § 67 (KarS § 372) – muudatuse kohaselt on KarS vastava sätte alusel toime pandud kuritegu, kui isik tegeleb kosmosetegevusega seotud tegevusalal ilma vastava tegevusloata. Eelnõu § 65 näeb ette väärteokoosseisu – seda siis, kui alustatakse kosmosetegevust ilma kosmosetegevuse seaduses sätestatud eeldusi täitmata. Eeltoodu omakorda tähendab, et kui kehtivat kosmosetegevuse tegevusluba ei ole ja tegeletakse kosmosetegevusega, siis on tegemist ka KarS § 372 lg 2 punktis 3 oleva kuriteoga. Eelmainitud väärteokoosseisu korral on võimalik määrata kuni 2500 trahviühikut, mis on karistusseadustiku § 47 lg 1 (üks trahviühik on kaheksa eurot) kohaselt kuni 20 000 eurot. Kui tegemist on eelmainitud kuriteoga, siis üks karistuse alternatiive on rahaline karistus, mis on karistusseadustiku § 44 kohaselt 30 kuni 500 päevamäära, st miinimumpäevamäära arvestades (10 eurot) 300 kuni 5000 eurot. Kui kosmosetegevust peetakse tervishoiuteenuse ja lennundusega sarnaselt olulisteks tegevusaladeks, mille jaoks on vaja tegevusluba, on üks võimalus loobuda eelmainitud väärteokoosseisust ning jätta vaid eelmainitud kuriteokoosseis. Tegevusloata tegutsemine ongi võimalikest rikkumistest raskeim ja <i>ultima ratio</i> sekkumine on põhjendatud. Teised eelnõu §-s 35 ette nähtud nõuete rikkumise eest ette nähtud väärteokoosseisu olukorrad tuleks sel juhul liita mõne teise väärteokoosseisu alla või teha eelnõu §-s 65 välistus, et see ei hõlma tegevusloata tegutsemist, sh seletuskirjas selgitada, et tegevusloata tegutsemine on kuritegu KarS § 372 lg 2 p 3 kohaselt.	Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud põhjendusega, et antud väärteokoosseis ei hõlma kosmosetegevusloata tegutsemist.

I KOOSKÕLASTUSRING (24.09-30.10.2024)			
Nr	Ettepaneku esitaja/ kooskõlastaja	Märkus, ettepanek või kommentaar	MKMi seisukoht
1.	Kaitseministeerium (KaM)	Analüüsid eelnõud laiemalt ja vaadates suuremat riigikaitse pilti, soovitame seadust täpsustada. Nimelt võivad kosmoseseaduse alusel tegutsevad käitajad omada vajalikku infot alates kõrgendatud kaitsevalmidusest sõjaseisukorrani, rääkimata riigikaitse vaatest olulistest teenustest, mille toimepidevus võib tuua sõjalist eelist konfliktis. Seega võiks kosmoseseaduse alusel tegutsevatel isikutel olla vastavalt riigikaitseaduse 5. peatükile sundkasutusse andmise, sundvõõrandamise kohustus või riigikaitseülesanne. 1. Kaitseministeerium teeb ettepaneku täiendada eelnõu § 18 punktiga 4 ja sõnastada: kosmosetegevuse vajalikkus riigikaitse kohustuste täitmiseks. Sõltuvalt kosmosetegevusest ja tagamaks kosmoseseaduse § 5 põhimõtet riigi julgeoleku toetuseks, on vajalik, et käitajad oleksid teadlikud oma potentsiaalsest panusest riigikaitse tõhusamaks korraldamiseks nii kriisi- kui sõjaolukorras. Kui kosmosetegevus võib olla vajalik kõrgendatud kaitsevalmiduse, mobilisatsiooni või demobilisatsiooni korraldamiseks või sõjaseisukorra lahendamiseks, sealhulgas riigikaitseülesannete täitmise toetamiseks, tehakse selle kohta eelotsus ning vajadus tuleb välja selgitada juba kosmosetegevusloa menetlemise käigus. Ühtlasi tuleb siis ka tsiviiltoetuse registrisse vastav kanne teha.	Arvestatud osaliselt. Eraldi uut punkti § 21 juurde ei lisatud, kuna § 21 p 3 võimaldab pädeval asutusel seada kosmosetegevusloale lisanõudeid kosmosetegevusele või selle lõpetamisel rakendatavatele meetmetele. Seletuskirja § 21 p 3 selgitust on täiendatud, et loamenetluses saab hinnata, kas kavandatav kosmosetegevus või selleks kasutatav kosmosobjekt võib olla riigikaitse seisukohast oluline. Vajaduse korral saab sellekohase teabe alusel teha kande tsiviiltoetuste registrisse või algselt asjakohased toimingud kehtiva riigikaitseõiguse alusel. Eelnõuga ei sätestata eraldi sundkasutusse andmise, sundvõõrandamise ega riigikaitseülesande kohustust.
		2. Lisaks eelnevale ei ole vastutust puudutavad sätted seaduses piisavalt selged. Eelkõige § 55 lg 1, mille kohaselt kaasneb sanktsioon kui kosmosetegevusele esitatavate nõuete rikkumine toob kaasa ohtlikkuse varale, keskkonnale, riigi julgeolekule või riigikaitseobjektile. "Ohtlikkus" on ka seletuskirjas mõtestamata. Siinkohal võiks selgem olla "kahju" või "oluline mõju" vara hävimisele, keskkonnale jne.	Arvestatud. § 55 lg-s 1 (nüüd § 58 lg 1) sõna „ohtlikkus“ asendatud sõnaga „oht“ ning terminit „oht“ selgitatud seletuskirjas.

		3. KaM juhib tähelepanu, et EL-i ja ESA tegevuse kontekstis on kosmosealane teave teatud ulatuses salastatud. ESA juures tegutseva julgeolekukomitee tegevuses ei ole Eesti esindaja seni osalenud, kuna Eestil puuduvad salastatud teabe käitlemist eeldavad projektid. Lähtudes eeltoodust teeb Kaitseministeerium ettepaneku: 3.1 Kaaluda, kas riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust ja Vabariigi Valitsuse 20.12.2007 määrust nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ on vaja täiendada alusega, mille alusel on võimalik kosmosetegevusega seotud teavet salastada; 3.2 Kaaluda eelnõu § 2 täiendamist lõikega järgmises sõnastuses: „Kosmosetegevusega seotud teabe, mis on riigisaladus või salastatud välisteave, töötlemisele kohaldatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust ning selle alusel antud õigusakte“; 3.3 Selgitada eelnõu seletuskirjas, kas eelnõus määratud pädev asutus hakkab Eestit esindama ka ESA julgeolekukomitees või on see riigi julgeoleku volitatud esindaja ülesanne.	Teadmiseks võetud. Eelnõu ei täiendata eraldi sättega riigisaladuse või salastatud välisteabe töötlemise kohta, kuna sellise teabe töötlemisele kohalduvad otse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus ning selle alusel antud õigusaktid. Eelnõu ei muuda salastatud teabe töötlemise üldkorda ega määra eraldi alust kosmosetegevusega seotud teabe salastamiseks. ESA julgeolekukomitees Eesti esindamise küsimus ei ole kosmosetegevusloa menetlust ega eelnõu kohaldamist reguleeriv küsimus ning lahendatakse vajaduse korral asutustevahelise pädevuse ja riigi julgeoleku volitatud esindaja ülesannete raames.
		4. Eelnõu § 12 reguleerib käitaja, kosmoseobjekti omaniku ja nimetatud isikute tegeliku kasusaaja usaldusväärsust. Kaitseministeerium teeb ettepaneku sätestada pädevale asutusele võimalus küsida usaldusväärsuse kontrollimise eesmärgil teavet teistelt riigiasutustelt, seal hulgas julgeolekuasutustelt ja sätestada, et Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene kodanikke ei loeta ühelgi juhul usaldusväärseks. Pädev asutus (TTJA) ei pruugi ise omada teavet, mis näitab, et isik ei ole usaldusväärne. Mõnel teisel riigiasutusel võib selline teave olemas olla. Sarnane meede on loodud välisinvesteeringu usaldusväärsuse hindamise seaduses. Meetme abil on loodud õiguslik alus koguda teavet ja analüüsida võimalikke julgeolekuriske ja mõju. Venemaa Föderatsioon ja Valgevene on Eesti suhtes vaenulikult meelestatud riigid, mille kodanikel ei tohiks olla lubatud kosmosetegevusega tegeleda.	Arvestatud osaliselt. Eelnõusse ei lisata eraldi reeglit, mille kohaselt Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene kodanikke ei loeta ühelgi juhul usaldusväärseks. Isiku usaldusväärsust hinnatakse juhtumipõhiselt § 12 lõikes 4 sätestatud alustel, sealhulgas julgeoleku ja avaliku korra ohustamisega seotud asjaolude põhjal. Eelnõu on täiendatud

			nii, et pädeval asutusel on võimalik teha vajaduse korral koostööd asjakohaste riigiasutustega, sealhulgas julgeolekuasutustega, ning küsida usaldusväärsuse ja julgeolekuriskide hindamiseks vajalikku teavet seaduses sätestatud ulatuses. Samuti on eelnõusse lisatud asutustevahelise koostöö sätteid.
		5. Eelnõu § 12 lõike 3 punkti 7 kohaselt on üheks isiku ebausaldusväärseks lugemise kriteeriumiks see, kui isik on seotud või on olnud seotud Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekut või avalikku korda ohustava tegevusega. Eelnõu § 41 lõike 2 punkti 2 kohaselt ei tohi kosmosetegevuse või kosmoseobjekti omandi üleandmisega kaasneda ohtu Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ega avalikule korrale. Kaitseministeerium teeb ettepaneku lisada sätetesse Euroopa Liidu liikmesriikide kõrvale ka NATO ja ESA liikmesriigid. Need riigid on Eesti jaoks olulised partnerid, kelle julgeolekut või avalikku korda ohustavatel isikutel ei tohi lubada kosmosetegevusega tegeleda.	Arvestatud. Nõustatakse ettepanekuga lisada sätetesse Euroopa Liidu liikmesriikide kõrvale ka NATO ja ESA liikmesriigid. Muudatus on tehtud usaldusväärsuse hindamist ning kosmosetegevuse või kosmoseobjekti omandi üleandmist puudutavates sätetes.
		6. Eelnõu § 31 lõigetes 2 ja 3 ning §-s 46 on kasutatud väljendit „rahvusvaheline sõltumatu organisatsioon“. Seletuskirja järgi võib selline organisatsioon olla ka mõne riigi valitsusasutus või eraettevõtja. Kaitseministeerium juhib tähelepanu, et sõna „rahvusvaheline“ kasutamine ei ole selles kontekstis õige. Sõna „rahvusvaheline“ viitab organisatsiooni riikidevahelisele või riikide ülesele iseloomule. Eraettevõtja või riigi valitsusasutus ei ole selles tähenduses Rahvusvahelised.	Nüüd § 32 lg 2 ja 3. Arvestatud. Termin „rahvusvaheline sõltumatu organisatsioon“ on asendatud terminiga „kvalifitseeritud tehniline asutus“. Seletuskirjas on täpsustatud, et kvalifitseeritud tehniline asutus tähendab asutust või isikut, kellel on piisav erialane pädevus ja tehniline kompetents kosmoseobjekti

			ohutuse, lennutamise või orbiidilt eemaldamisega seotud küsimuste hindamiseks.
2.	Justiits- ja Digiministeerium (JDM)	I. Üldised tähelepanekud 1. Kosmosetegevusloa regulatsioon – palume kriitilise pilguga vaadata üle eelnõu 4. peatüki sätted ja analüüsida kosmosetegevusloa taotlemise, andmise, muutmise, kehtivuse peatamise ja kehtetuks tunnistamise reguleerimise vajadust eelnõuga kavandatavas mahus. Õigussüsteemaatilisel kohalduvad mis tahes tegevusalal tegevusloa andmisel, muutmisel, peatamisel, kehtetuks tunnistamisel jms majandustegevuse seadustiku üldosa normid (MSÜS), kui seadusega ei ole sätestatud erisusi. MSÜS üldseadusena sätestab ühtsed majandustegevust reguleerivad normid ning annab õigusliku ja terminoloogilise põhiraamistiku, mis kujundab kõiki majandustegevuse eriregulatsioone. Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus koos majandustegevust reguleerivate eriseadustega peab moodustama ühtse majandustegevuse õiguse süsteemi. Ka eelnõu § 2 lg 5 sätestab, et kosmoseseaduses reguleeritud ettevõtja majandustegevuse alustamisele, teostamisele ja lõppemisele kohaldatakse majandustegevuse seadustiku üldosa seadust, võttes arvesse käesolevast seadusest tulenevaid erisusi. Kahtlemata esineb erinevatel tegevusaladel majandustegevuse reguleerimisalasse jäävate üksikküsimuste suhtes erisusi, kuid nende puhul tuleb eriseadustesse sisse viia erisäte täpselt seal, kus kõrvalekaldumist vajatakse. Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse normide dubleerimiseks valdkondlikus eriseaduses puudub aga vajadus. Dubleerimist tuleb vältida. Samuti teeme ettepaneku, et eelnõu võiks olla tehnoloogianeutraalne. Toome näitena, et eelnõu § 15 reguleerib taotlusele lisatavaid dokumente – tuleks kaaluda, kas kõik lisatavad peavad olema dokumendid või saaksid need olla ka andmete kujul. Palume eelnõu läbivalt üle vaadata. Palume kosmosetegevusloa regulatsiooni analüüsida, eelnõu muuta ja MSÜS-s sätestatud normide dubleerimist vältida.	Arvestatud. Eelnõu 4. peatüki regulatsioon on üle vaadatud ning täpsustatud on kosmosetegevusloa taotlemise, andmise, muutmise ja kehtivuse peatamise sätteid. Eelnõust on eemaldatud sätted, mis dubleerisid MSÜS-i ega vajanud kosmosetegevuse eripärast tulenevat eriregulatsiooni. Alles jäetud erisuste vajalikkust on seletuskirjas täiendavalt põhjendatud, lähtudes kosmosetegevuse kõrgest riskitasemest, riigi rahvusvahelisest vastutusest ning vajadusest tagada kosmosetegevuse ohutus ja kontrollitavus.

		2. Menetlustähtajad – eelnõus on erinevate toimingute ja haldusaktide andmise menetlustähtajaks sätestatud 60 või 90 tööpäeva, mida on võimalik mõistliku aja võrra pikendada. Palume hinnata, kas 60-tööpäevane menetlustähtaeg on ühtviisi põhjendatud nii tegevusloa taotluse lahendamiseks kui ka näiteks kosmoseobjekti registrist kustutamiseks. Menetlustähtaeg peab olema vastavuses toimingu sooritamiseks või haldusakti andmiseks kuluva ajaga. Seetõttu on küsitav, kas kosmoseobjekti registrist kustutamine nõuab samapalju aega kui kosmosetegevusloa taotluse lahendamine. Lisaks ei saa pidada põhiseaduspäraseks (PS §-d 3, 14, 31) eelnõus ette nähtud võimalust pikendada seaduses sätestatud tähtaega mõistliku aja võrra. Taotlejal peab olema võimalik aru saada, millise aja jooksul tema taotlus lahendatakse. Vastupidisel juhul ei ole taotlejal mõistlikult võimalik oma tegevust planeerida. MSÜS § 20 lg 3 sätestab, et majandushaldusasutus võib taotluse lahendamise tähtaega üks kord kuni 30 päeva võrra pikendada, kui see on vajalik üksikjuhtumi keerukuse tõttu, teavitades sellest taotluse esitanud ettevõtjat. Majandushaldusasutus peab tähtaja pikendamise vajadust ja selle kestust taotluse esitanud ettevõtjale edastatud teates põhjendama. Palume hinnata sätestatud menetlustähtaegade valikut, samuti vältida tähtaegade pikendamist „mõistliku aja võrra“ ning eelnõu vastavalt muuta.	Arvestatud osaliselt. Menetlustähtaegade regulatsioon on üle vaadatud. Eelnõust on eemaldatud võimalus pikendada menetlustähtaega määratlemata „mõistliku aja“ võrra ning vajaduse korral on sätestatud konkreetne tähtaja pikendamise võimalus. Menetlustähtaegade pikkuse määramisel on arvestatud menetluste erinevat keerukust, sealhulgas kosmosetegevusloa taotluse, kosmoseobjekti registreerimise ja kosmoselennuvalmiduse hindamise eripära. Seletuskirja on tähtaegade põhjendustega täiendatud. Menetlustähtaegade osas puudub hetkel praktika ning tähtajad on pandud hinnanguliselt rääkides läbi TTJA ja EKTL-iga.
		3. Eelnõu 12. ptk – reguleerib vastutust. Palume seletuskirja täiendada ning lisada kõikide väärtesätete selgituste juurde konkreetsed paragrahvid, kust need nõuded tulenevad, mille rikkumise eest on vastutus kavandatud. See on vajalik selleks, et isikutel oleks võimalik aru saada, milliste normide kohaselt tuleb neil käituda nii, et vältida karistust.	Arvestatud. Kommentaariga nõustutakse ja eelnõud on vastavalt parandatud.

		Eelnõu §-des 54, 56 ja 57 on füüsilisele isikule võimalik karistusena kohaldada lisaks rahatrahvile ka aresti. Tegemist on väga tõsise karistusega, kuna sellega võetakse isikult vabadus. Seetõttu tuleb seletuskirjas sellist otsust selgitada ja ka põhjendada.	
		Palume täiendada seaduse eesmärki. Kaaluge võimalust lisada täiendatud kujul väljatöötamiskavatsuses toodud eesmärgid (lk 10): 1. Reguleerida kosmoseobjektide sobilikuks tunnistamise ja registreerimise protsess, et muuta kosmosevaldkonnas tegutsemise tingimused läbipaistvamaks, maandada kahjude tekkimise riski ja vähendada kosmoseprügi teket. 2. Jagada selgelt vastutus riigi, satelliidi omanike ja operaatorite vahel. 3. Luua riigi poolt innovatsiooni toetav poliitika ja seadusandlus, et Eesti kosmosevaldkonda reguleerides lahendada Eesti e-teenuste kogemusega ja loodava kosmoseseaduse abiga globaalne kosmoseliikluse reguleerimise väljakutse ja eksportida Eestis arendatud lahendus maailma.	Arvestatud osaliselt. Seletuskirja on täiendatud vastavalt.

		II. Sisulised märkused 4. Eelnõu § 2 – sätestab seaduse kohaldamisala. Seaduse lai kohaldamisala vajaks põhjalikku lahti seletamist ja vajadusel eelnõus täpsustamist. Seletuskirjas esitatud selgitused ei ole eelnõu sisu olulisust arvestades piisavad. Eelnõu seletuskirjas peaks avama seaduse kohaldamisala konkreetsete sätete lõikes täpsemalt, nt millest tulenevalt ja milliseid kohustusi on Eesti riik kohaldamisala puudutavalt endale võtnud ja miks need just sellisel kujul eelnõusse on jõudnud. Näide: eelnõu kohaselt kohaldatakse kosmoseseadust Eesti Vabariigi territooriumil toimuvale kosmosetegevusele (§ 2 lg 1). Samas kehtib seadus eelnõu § 2 lg 2 kohaselt ka väljaspool Eesti Vabariigi territooriumi toimuvale kosmosetegevusele, kui: 1) see toimub Eestis registreeritud vee- või õhusõiduki pardal või 2) seda teeb Eesti kodanik või Eestis asutatud juriidiline isik või 3) seda teeb isik, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse või tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel. Küsimus näite pinnalt oleks, kuidas seadust kohaldatakse, sealhulgas millest sõltub ja milles seisneb Eesti riigi vastutus nt olukorras, kus: a) Eesti kodanik või § 2 lg 2 p-des 2 ja 3 nimetatud isik tegutseb välisriigis (arvestades mh ka füüsiliste isikute topeltkodakondsuse võimalust); b) kosmosetegevus toimub Eesti territooriumil viibiva välisriigis registreeritud vee- või õhusõiduki pardal või sellega tegeleb välisriigi kodanik, välisriigis asutatud juriidiline isik või välisriigi pikaajalise elaniku elamisloa omanik. Kokkuvõttes vajab selgust, mille eest Eesti riik vastutab, sh kas Eesti riik oma territooriumil toimuva eest vastutab nõ ainuisikuliselt või on vastutus kuidagi jagatud. Kas Eesti riik saab vastutuse küsimuses tugineda sellele, et kosmosetegevusega tegeles välisriigist pärinev isik, ja vastupidi? Seda küsimust peaks eelnõus ja seletuskirjas põhjalikult avama, kuna eelnõu keskne eesmärk on piiritleda Eesti riigi vastutus kosmosetegevuses. Palume eelnõu ja seletuskirja selgitustega täiendada.	4. Arvestatud. Küsimust on avatud põhjalikumalt eelnõus ja seletuskirjas. Samas tuleb ka märkida, et rahvusvahelise õiguse kohaselt sõltub riigi vastutus selle riigi territooriumist ehk avakosmose artikkel 7 alusel vastutab iga riik kosmosobjekti poolt tekitatud kahju eest, kui a) riik lennatab kosmosobjekti; b) riik korraldab selle käivitamise või c) lubab selle käivitamist oma territooriumilt või rajatiselt. Välja toodud näidete puhul on eelnõu § 2 lg 2 vastuseks küsimusele, sest see sätestab, et kui kosmosetegevusega tegeleb Eesti kodanik, Eestis asutatud juriidiline isik või elamisloa või -õigusega ja see kosmosetegevus toimub väljaspool Eesti territooriumi, siis kohaldatakse käesolevat seadust. Järelikult tuleb sellises olukorras lähtuda eelnõust samamoodi, nagu seda kohaldatakse Eesti territooriumil toimuvale kosmosetegevusele. Samuti tuleb arvestada sellega, mis rolli Eesti kodanik või elamisloaga või -õigusega isik
--	--	--	--

			täidab kosmosetegevuses: Kui tegemist on pelgalt tööajaga, kes näiteks töötab mõne välisriigi käitaja juures, siis puudub Eestil vastutus. Kui aga Eesti kodanik vms on käitaja rollis, siis vastutab Eesti riik ka. Topelt-kodakondsuse teemal tuleb pädeval asutusel koostöös teiste asutustega (sh julgeolekuasutustega) juhtumipõhiselt hinnata isiku sobivust – eelnõu ega seletuskirja ülesanne ei ole üksikasjaliselt ära lahendada iga võimalik tuleviku stsenaarium juhtumipõhiselt. Ilmselged võimalikud konfliktid olukorrad tuleb pädeval asutusel koos julgeolekuasutusega läbi analüüsida, seadus ei saa ette diskrimineerida.
		5. Eelnõu § 12 lõike 3 punkti 3 kohaselt ei ole isik usaldusväärne, kui teda on karistatud esimese astme kuriteo või tema päritoluriigi õiguse kohaselt võrdväärse raskusastmega kuriteo eest. Tänuväärsest märgitakse seletuskirjas, et välisriigis kehtiv kuritegude liigitamise süsteem ei pruugi olla sarnane Eestiga. Sellisel juhul peab pädev asutus vajaduse korral spetsialistide abil hindama, kas kõnealune tegu on vastav Eesti esimese astme kuriteole. Palume seletuskirjas täpsustada, keda peetakse silmas pädeva asutuse all ja kes on need spetsialistid, kes hindavad tegude vastavust.	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud asutustevahelise koostöö ning valdkondlike asutuste kaasamise selgitustega. Pädev asutus hindab kosmosetegevusloa menetluses seaduses sätestatud kontrolliesemeid, kuid

		Eelnõu §-st 3 võib aru saada, et pädevaks asutuseks on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. Kui jah, siis palume selle seletuskirjas selgelt § 12 osas ka välja tuua. Märgime, et TTJA-l ei pruugi olla olemas kõiki neid andmeid, mida usaldusväärsuse hindamiseks vaja on, ning seetõttu peab olema selge ka see, kellelt ja kuidas TTJA andmeid küsib. Märgime, et TTJA ei ole kriminaalmenetluse seadustiku § 31 kohaselt uurimisasutus, kes kriminaalasju menetleb. Seetõttu kahtleme, kas TTJA-l on käesoleval hetkel olemas oskused erinevate riikide kuritegude sisuliseks võrdlemiseks, et hinnata, kas tegemist on esimese astme kuriteoga Eesti õiguse mõttes või mitte. Kui see kahtlus on alusetu, palume seda seletuskirjas põhjendada. Palume eelnõu ja seletuskirja täiendada.	julgeoleku, avaliku korra, rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel saab ta vajaduse korral küsida teavet, arvamust või kooskõlastust pädevatelt valdkondlikelt asutustelt. Seletuskirjas on täpsustatud, et selline kaasamine toimub juhtumipõhiselt, arvestades kavandatava kosmosetegevuse laadi, ulatust ja riske.
		6. Eelnõu 4. ptk 2. jagu – kosmosetegevusloa andmine – puudu on tegevusloa kontrolliese (MSÜS § 18) ehk nende majandustegevuse nõuete kogum, mille täitmist kontrollitakse enne tegevusloa andmist ja mille täitmisest sõltub ka majandustegevuse lubatavus. Loomulikult peab lisaks tegevusloa kontrolliesemesse kuuluvatele majandustegevuse nõuetele täitma ka teisi majandustegevuse nõudeid, kuid mitte kõikide nõuete täitmist ei ole vaja või ei saagi enne tegevusloa väljastamist kontrollida. Tegevusloa kontrollieseme määratlemisel on oluline tähtsus ka järelevalve teostamisel ja haldussunni kohaldamisel, sest kontrolliesemesse mittekuuluvate nõuete rikkumine ei saa olla aluseks tegevusloa kehtetuks tunnistamisele. Seda põhjusel, et kui loa saamine ei sõltu nende nõuete täitmisest, siis ei tohiks neist sõltuda ka loa kehtivus. Kõik sellised majandustegevuse nõuded, millele vastavust on ettevõtjast lähtuva ohu vältimiseks vajalik kontrollida enne majandustegevusega alustamise lubamist, peavad seega moodustama tegevusloa kontrollieseme, mille hilisema rikkumise korral on majandushaldusasutusel õigus ka tegevusloa kehtetuks tunnistada. Tegevusloa kontrolliesemesse kuuluvad nõuded sätestatakse selguse huvides eraldi paragrahvina (vt nt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 72; elektrituruseaduse § 26). Palume eelnõu täiendada.	Arvestatud. . Eelnõusse on lisatud kosmosetegevusloa kontrollieset käsitlev säte,
		7. Eelnõu § 17 lg 1 sätestab, et kosmosetegevusloa taotluse lahendamise tähtaeg hakkab kulgema arvates kõigi nõutavate andmete esitamisest. Kuna sama põhimõtte sätestab ka MSÜS § 20 lg 1, mis kohaldub tegevusalade üleselt majandustegevust reguleeriva üldseadusena ka kosmosetegevusloa andmisel, siis palume vastava korduse	Arvestatud. Eelnõust on eemaldatud MSÜS-i dubleeriv regulatsioon taotluse lahendamise tähtaja kulgemise

		kosmoseseaseaduse kui eriseaduse § 17 lg-s 1 välja jätta. Sama märkuse teeme ka eelnõu § 23 lg 2 kohta. Palume eelnõu muuta.	kohta ning lähtutakse MSÜS-is sätestatud üldregulatsioonist,
		8. Eelnõu § 17 lg 1 teise lause kohaselt võib pädev asutus tegevusloa andmise otsuse tegemise tähtaega mõistliku aja võrra pikendada, kui see on vajalik juhtumi keerukuse tõttu. Kavandatud säte on probleemne seetõttu, et taotlejal puudub ilma kindlaksmääratud ja avalikustatud tähtajata kindlus, millise aja jooksul on pädeva asutuse otsust oodata. Vastavalt MSÜS § 19 lg-le 3 võib tegevusloa taotlust lahendav majandushaldusasutus üldnormina taotluse lahendamise tähtaega üks kord kuni 30 päeva võrra pikendada, kui see on vajalik üksikjuhtumi keerukuse tõttu, teavitades sellest taotluse esitanud ettevõtjat. Majandushaldusasutus peab tähtaja pikendamise vajadust ja selle kestust taotluse esitanud ettevõtjale edastatud teates põhjendama. Teeme sama märkuse ka eelnõu § 23 lg 2, § 32 lg 4, § 42 lg 2 ja § 44 lg 4 kohta. Kui MSÜS-s sätestatud tähtaeg sobib, siis tuleb lähtuda sellest ja tähtaja pikendamise sätted eelnõust välja jätta. Kui soovitakse sätestada MSÜS-s sätestatust pikemat tähtaega, siis tuleb eelnõus sätestada erisus MSÜS-ist ja erisuse vajadust ka seletuskirjas põhjendada. Palume eelnõu muuta ja seletuskirja täiendada.	Arvestatud. Eelnõust on eemaldatud võimalus pikendada menetlustähtaega määratlemata „mõistliku aja“ võrra. Tähtaja pikendamise regulatsioon on üle vaadatud ning vajaduse korral on sätestatud konkreetne pikendamise võimalus. Seletuskirjas on täpsustatud, millistel juhtudel on kosmosetegevuse eripära tõttu vajalik MSÜS-ist erisuse tegemine.
		9. Eelnõu § 17 lg 3 sätestab: „Kui kosmosetegevusloa taotleb valitsusasutus, võib jätta loale märkimata või osaliselt märkimata käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 3 sätestatud teave, kui teave on riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse kohaselt riigisaladus.“. Kuna Eesti loob kosmosetegevusega seotud koostöös eelduslikult ka <i>salastatud välisteavet</i>, siis võiks kosmosetegevusloa sättes kasutada <i>riigisaladuse</i> asemel üldist terminit – RSVS tähenduses <i>salastatud teave</i>. Omaette küsimus on, kas loal peaks salastatud teave olema siiski ka kajastatud (nt loa lisana), kuid see osa teabest peaks olema omakorda RSVS reeglite kohaselt kaitstud ja töödeldav. Küsimus vajaks asjaomaste asutustega koostöös täiendavat arutelu, mistõttu palume eelnõu ka asjaomastele asutustele arvamuse avaldamiseks edastada.	Arvestatud. Sätet on vastavalt kommentaarile parandatud.
		10. Eelnõu § 19 lg 1 sätestab, et pädev asutus keeldub kosmosetegevusloa andmisest majandustegevuse seadustiku üldosa seaduses sätestatud juhtudel, ja lõige 2 sätestab	Arvestatud. Eelnõud on täiendatud vastavalt.

		juhud, mille esinemise korral on pädeval asutusel tegevusloa andmisest keeldumisel kaalutlusõigus. Juhime tähelepanu, et eeltoodud keeldumise aluste puhul võib esineda vastuolu, kuna sama keeldumise alus on märgitud nii imperatiivse keeldumise alusena kui ka halduse diskretsiooni võimaldava alusena. Nimelt, kõnealuse paragrahvi lõike 2 punkti 3 kohaselt võib pädev asutus keelduda kosmosetegevusloa andmisest, kui tegevusloa taotlemisel on esitatud tegelikkusele mittevastavaid andmeid. Samas tulenevalt eelnõu § 19 lg-st 1 tuleb MSÜS § 25 lg 1 p 4 alusel tegevusloa andmisest keelduda, kui ettevõtja on tegevusloa taotluses esitanud tahtlikult valeandmeid, mis võiksid mõjutada taotluse lahendamist ning mille esitamata jätmise korral tuleks tegevusloa andmisest keelduda muudel käesolevas paragrahvis nimetatud alustel. Palume eelnõu parandada.	
		11. Eelnõu § 19 lg 2 p 4 näeb ette, et pädev asutus võib keelduda tegevusloa andmisest, kui kosmosetegevusloa taotleja ei esitanud tähtaegselt või on keeldunud esitamast pädevale asutusele lisateavet taotluse lahendamiseks. Juhime tähelepanu, et siin tuleb eristada olukorda, kus pädev asutus võib vastavalt MSÜS § 20 lg-le 1 jätta tegevusloa taotluse lahendamata ehk läbi vaatamata, kui ettevõtja jätab esitamata tegevusloa taotluses esitamisele kuuluvad andmed, ning olukorda, kus esitatud andmete sisulise kontrolli järelalusena tuleb taotlus jätta rahuldamata mittesobivuse tõttu. Seetõttu leiame, et eelnõu § 19 lg 2 p-s 4 kirjeldatud juhul tuleks taotlus jätta MSÜS § 20 lg 1 alusel läbi vaatamata, mitte keelduda loa andmisest. Palume eelnõu parandada.	Arvestatud. Eelnõud on täiendatud vastavalt.
		12. Eelnõu § 24 sätestab kosmosetegevusloa kehtivuse lõppemise alused, mis kattuvad MSÜS §-s 40 sätestatud alustega. Eelnõu § 2 lg-st 5 nähtuvalt kohaldatakse kosmosetegevuse kui majandustegevuse alustamisele, teostamisele ja lõppemisele majandustegevuse seadustiku üldosa seadust, võttes arvesse kosmoseseadusest tulenevaid erisusi. Arvestades, et eelnõu ei sätesta kosmosetegevusloa lõppemisel erisusi võrreldes majandustegevuse seadustiku üldosa seadusega, siis palume § 24 eelnõust välja jätta.	Arvestatud. Säte on eelnõust välja võetud.
		13. Eelnõu §-d 25 ja 26 sätestavad vastavalt kosmosetegevusloa kehtetuks tunnistamise ja kehtivuse peatamise alused, kusjuures mõlemal juhul on otsustamine pädeva asutuse	Nüüd § 27 ja § 28.

		kaalutusõiguse ese – sellele viitab mõlemas sättes kasutatud sõna "võib" - kuigi seletuskirjas on § 25 kohta märgitud, et selles sätestatud aluste esinemisel tuleb tegevusluba kehtetuks tunnistada. Tegevusloa kehtetuks tunnistamise alused sätestab ka MSÜS § 37, eristades aluseid, millal peab tegevusloa kehtetuks tunnistama, ja aluseid, millal on majandushaldusasutusel kaalutusõigus tegevusloa kehtetuks tunnistamise üle otsustamisel. Eelnõu §-s 25 sätestatud kosmosetegevusloa kehtetuks tunnistamise aluste puhul tekitab probleeme asjaolu, et mõned alused on MSÜS § 37 lg 1 kohaselt juhud, millal tegevusluba tuleb kehtetuks tunnistada – nt § 25 lg 1 p 1 ja MSÜS § 37 lg 1 p 1. Palume need alused üle vaadata ja hinnata nende sätestamise vajadust eelnõus.	Arvestatud. Kosmosetegevusloa kehtetuks tunnistamise ja kehtivuse peatamise alused on üle vaadatud ning seletuskirja on täiendatud MSÜS-ist tuleneva üldregulatsiooni ja kosmosetegevuse seaduse erisuste põhjendustega. § 27 puhul on täpsustatud, et kosmosetegevusloa kehtetuks tunnistamise alused kohalduvad lisaks MSÜS-is sätestatud alustele ning neid tuleb tõlgendada kosmosetegevuse eripärast, sh ohutusest, keskkonnariskidest, kosmoseliikluse ohutusest ja Eesti rahvusvahelisest vastutusest lähtudes.
		14. Eelnõu §-s 26 sätestatud tegevusloa peatamise aluste juures tekib samuti vastuolu MSÜS §-ga 43, kuna selle kohaselt on tegevusloa kehtivuse peatamine ajutine meede kuni rikkumise kõrvaldamiseni või majandustegevuse keelamise või tegevusloa kehtetuks tunnistamise otsustamiseni. Oluline on rõhutada, et tegevusloa kehtivuse peatamine on sellisel juhul lubatud majandustegevuse nõude või tegevusloa kõrvaltingimuse olulise rikkumisega kaasneva kõrgendatud ohu või olulise ohu korral. Samuti on peatamine lubatud riikliku järelevalve teostamise takistamisel kuni järelevalve teostamise võimaldamiseni. Seetõttu palume hinnata, kas eelnõus ikkagi on vaja eraldi sätestada kehtetuks tunnistamise ja peatamise alused. See saab olla põhjendatud üksnes juhul, kui kosmoseseadus kui eriseadus sätestab majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse regulatsioonist erisused, kusjuures erisuste kehtestamine peab olema põhjendatud.	Nüüd § 28. Arvestatud. Sätet on kohendatud vastavalt ning lisatud kosmosetegevusloa peatamise alused lisaks MSÜS-is sätestatud.
		15. Eelnõu §-d 27 ja 28 sätestavad kosmosetegevusloa muutmise alused ja selle aluseks olevate andmete muutumisest teavitamise korra.	Nüüd § 29 ja § 30. Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on

		Juhime tähelepanu, et majandustegevusega seotud asjaolude ehk nii majandustegevuse üldandmete kui ka tegevusloa kontrolliesemega seotud asjaolude või kõrvaltingimustega seotud asjaolude muutmise kavatsusest teavitamise kohustuse ja muudatuste menetlemise korra sätestavad ka MSÜS §-d 30 ja 32. Kuivõrd MSÜS hakkab üldseadusena kohalduma ka kosmostegevusele kui majandustegevusele, siis palume ka siin hinnata eelnõu §-de 27 ja 28 (samuti § 44) vajalikkust. Kui kosmoseseadusega soovitakse reguleerida neid küsimusi üldseadusest erinevalt, siis tuleb üldseaduse regulatsioonist kõrvalekaldumist põhjendada ning tagada, et eriseaduse regulatsioon on vähemalt sama tihe kui üldseaduse vastav regulatsioon. Üldseaduse dubleerimist tuleb vältida.	täiendatud, et selgitada MSÜS-ist tulenevat üldregulatsiooni ja kosmostegevuse seaduse erisust.
		16. Eelnõu § 29 näeb ette kosmoseobjektide ja kosmostegevuslubade registri, mille eesmärk on muu hulgas kosmostegevuslubade üle arvestuse pidamine. MSÜS § 8 lg 2 kohaselt on ka majandustegevuse registri (MTR) eesmärk võimaldada ettevõtjate ja nende majandustegevuse üle arvestuse pidamist ja järelevalve teostamist, kusjuures registri vastutav töötleja on samuti Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA). Arvestades kahe registri eesmärgilist kattuvust, palume hinnata, kas eraldi registri loomine kosmostegevuslubade jaoks on vajalik ja põhjendatud, ning eelnõu vastavalt parandada.	Arvestatud. Kosmostegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda. Kosmostegevuslubade ja kosmoseobjektidega seotud andmeid töödeldakse SeOS § 12 alusel peetava TTJA järelevalve infosüsteemi (JVIS) kosmostegevuse andmestikus.
		17. Eelnõu § 29 lg 1 – andmekogu põhimääruse kohaselt töödeldakse andmekogus ka isikuandmeid. Igasugust isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist käsitatakse eraelu puutumatuse (PS § 26) riivena. PS § 11 kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. See tähendab, et niisugune piirang peab olema kooskõlas ka PS § 3 esimese lausega, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Sättes väljendatud üldise seadusereservatsiooni põhimõtte järgi peab põhiõigusi puudutavates küsimustes kõik olulised otsused langetama seadusandja. Seetõttu tuleb isikuandmetega seonduv sätestada seaduse tasandil, tuues välja töödeldavate isikuandmete liigid (IKÜM art 23 lg 2 p a). Käesoleval juhul on selleks isiku üldandmed.	Arvestatud. Eelnõu on registrilahenduse osas ümber kujundatud ning kosmostegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda. Kosmostegevusega seotud andmeid töödeldakse TTJA järelevalve infosüsteemis.

		Põhimääruse § 15 lõike 3 kohaselt on andmekogusse kantud lubadele ja registreeringutele märgitud füüsilisest isikust loa omaja nimi ja isikukood avalikud. Palume täpsustada, mida antud säte tähendab. Kas see tähendab seda, et loa omaja nimi ja isikukood avalikustatakse? Juhime tähelepanu, et avaliku teabe seaduse (AvTS) kohaselt on avalik teave kõik mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites ning sellele teabele juurdepääsu võib piirata seaduses sätestatud korras (AvTS § 3). AvTS § 35 näeb ette alused, mis juhul tuleb teave tunnistada asutusesiseseks kasutamiseks. Üheks selliseks asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamise aluseks on isikuandmed (AvTS § 35 lg 1 p 12). Kuna igasugust isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist käsitatakse eraelu puutumatus (PS § 26) riivena, siis peab isikuandmete töötlemine olema reguleeritud seadusega - määrusega võib seaduse norme täpsustada, kuid seda üksnes selge ja täpse ulatusega volitusnormi alusel. Eelnevast tulenevalt, selleks, et AvTS § 35 lg 1 p 12 sätestatud piiragu alla kuuluvaid andmeid tohiks avalikustada, tuleb seaduses ette näha, milliseid isikuandmeid ja millisel eesmärgil avalikustatakse. Seega palume vajadusel täiendada eelnõu § 29 regulatsiooni avalikustamise eesmärgiga ja isikuandmete kategooriatega, mida antud juhul avalikustatakse. Eelnevale lisaks palume täpsustada seaduses ka põhimääruse kehtestamise volitusnormi selliselt, et sealt nähtuks volituse selged raamid. Näiteks võiks regulatsioon olla selline: „(x) Kosmoseobjektide ja kosmosetegevuslubade registri põhimääruses sätestatakse registri pidamise kord, sealhulgas: 1) andmeandjad ja nendelt saadavad andmed; 2) täpsem andmekoosseis; 3) kaasvastutavate töötlejate ja volitatud töötleja ülesanded; 4) andmete juurdepääsu ja andmete väljastamise kord; 5) andmete säilitamise täpsemad tähtajad; 6) muud korralduslikud küsimused.“	
		18. Eelnõu § 29 lg 2 – kõnealuse sättega nähakse ette andmekogu pidamise eesmärgid. Juhime tähelepanu, et andmete töötlemine ei saa olla andmekogu pidamise eesmärgiks. Andmekogu kasutatakse seadusest tuleneva ülesande täitmise eesmärgil andmete töötlemiseks, andmete töötlus ise ei ole eesmärk. Palume eesmärk sõnastada ümber selliselt, et seal oleks täpsustatud, milliste ülesannete täitmiseks see on asutatud.	Arvestatud. Eelnõu on registrilahenduse osas ümber kujundatud ning kosmosetegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda. Kosmosetegevusega seotud

		Sama märkus kehtib ka eelnõule lisatud andmekogu põhimääruse kavandi kohta, milles on andmekogu pidamise eesmärgina muu hulgas märgitud ka andmete säilitamist, kasutamist ja kättesaadavust. Andmekogu pidamise eesmärgiks on ka põhimääruse kohaselt teatud seadusest tuleneva ülesande täitmine, kuid andmekogu pidamine võimaldab andmeid selle eesmärgi täitmiseks säilitada, kasutada ja kättesaadavaks teha. Sellest tulenevalt tuleb ka põhimääruse kavandis jätta eesmärgi loetelust andmete töötlemine välja.	andmeid töödeldakse TTJA järelevalve infosüsteemis.
		19. Eelnõu § 29 lg 3 – kõnealune säte näeb ette, et andmekogu vastutav töötleja on TTJA. Seletuskirja kohaselt on TTJA registri vastutav töötleja isikuandmete kaitse üldmääruse mõttes, kuid puuduvad selgitused selle kohta, kes on andmekogu haldaja, st vastutav töötleja AvTS-i mõttes. Põhimääruse kavandi kohaselt on andmekogul ainult üks vastutav töötleja, seega on ilmselt TTJA vastutav töötleja ka AvTS-i mõttes. Juhime tähelepanu, et vastutava töötleja ülesandeid on mõttekas põhimääruses reguleerida üksnes juhul, kui vastutavaid töötlejaid on mitu (kaasvastutavad töötlejad). Juhul kui andmekogul on ka volitatud töötleja, siis tema ülesanded tuleb samuti põhimääruses ette näha, kuid vastutav töötleja vastutab kõige eest, mis andmekogus toimub, kuidas seda hallatakse jne. Seega tekitab olukorras, kus andmekogul on ainult üks vastutav töötleja, tema ülesannete põhimääruses reguleerimine õigusselgusetust, kuna sellest tulenevalt võib jääda mulje justkui sellega välistatakse IKÜM-ist ja mujalt vastutavale töötlejale tulenevad kohustused. Palume märkust põhimäärust koostades arvestada.	Teadmiseks võetud. Eelnõu on registrilahenduse osas ümber kujundatud ning kosmosetegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda. Kosmosetegevusega seotud andmeid hakatakse töötleva TTJA järelevalve infosüsteemis. Vastutava ja volitatud töötleja rollide täpsustamisel lähtutakse JVIS-i regulatsioonist ning üldkehtivatest andmekaitse- ja andmekogude nõuetest
		20. Eelnõu § 30 – kõnealuse sätte kohaselt säilitatakse registriandmeid ja nendega seotud alusdokumente 30 aastat andmete kustutamisest arvates. Registriandmed ja alusdokumendid arhiveeritakse ja neid säilitatakse arhiiviseaduses sätestatud korras. Juhime tähelepanu, et kui andmed kustutatakse, siis on nad kustutatud ja neid enam säilitada ei saa. Säilitamistähtaeg tähendab seda, et tähtaja saabudes andmed hävitatakse või antakse üle Rahvusarhiivi. Kõnealusest andmekogust tuleb need aga sel juhul kustutada, võttes arvesse IKÜM-ist tulenevaid eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõtteid. Seega asutuse või andmekogu siseses arhiivis andmete säilitamine peab mahtuma kehtestatud säilitamistähtaja sisse. Eelnõus tuleb ette näha, kui kaua andmeid maksimaalselt andmekogus säilitatakse ja millest arvates (näiteks kande tegemisest arvates). Säilitamise tähtaegu on võimalik põhimääruses vajadusel täpsustada erinevate andmekoosseisude või andmetike lõikes.	Arvestatud. Varasem eraldi registri arhiiviosa ja alalise säilitamise lahendus on eelnõust välja jäetud. Kosmosetegevuse andmestiku andmete säilitamistähtaeg sätestatakse SeOS § 12 erisättes ning andmeid säilitatakse 30 aastat andmekogusse kandmisest arvates. Säilitamistähtaja

		Seletuskirjast peab nähtuma, miks on ette nähtud andmete säilitamise tähtaeg vajalik just selle andmekogu eesmärgist lähtuvalt. Muu hulgas tuleb seletuskirjas välja tuua, kas andmed kantakse mingil hetkel arhiivi, kui jah, siis kas isikustatud või isikustamata kujul, ning miks arhiivi kandmine on vajalik. Kui andmed kantakse arhiivi isikustatud kujul, siis tuleks see ette näha seaduse tasandil, et oleks selge, kui kaua isikustatud andmeid säilitatakse. Seaduses tuleb ette näha andmete maksimaalne säilitamise tähtaeg, võttes arvesse ka arhiivis andmete säilitamise perioodi. Hetkel ei ole võimalik eelnõu ega seletuskirja põhjal aru saada, kas andmeid säilitatakse kokku 30 aastat ja mis hetkel ja mis kujul nad arhiivi kantakse ja miks arhiveerimine vajalik on. Lisaks juhime tähelepanu eelnõu § 30 kavandatud teise lausega seoses, et arhiiviseaduses reguleeritakse üksnes nende andmete säilitamist, mis omavad sellist tähtsust, mis antakse üle Rahvusarhiivile. Palume veenduda, et viide arhiiviseadusele on asjakohane. Juhul kui silmas ei ole peetud selliseid arhivaale, mis kuuluvad Rahvusarhiivile üleandmisele, siis tuleb arhiivis andmete töötlemise reeglid näha ette põhimääruses. Palume eelnevast tulenevalt eelnõu § 30 sõnastust ja sellele seletuskirjas antud selgitusi täpsustada.	põhjendust on seletuskirjas täiendatud, lähtudes kosmoseobjektide võimalikust pikaajalisest kasutusest, hiljem ilmnedavatest kahju- ja vastutusküsimustest ning Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmise vajadusest. Eraldi arhiiviosa ei looda.
		21. Eelnõu § 34 lg 1 p 10 nähtuvalt tuleb koos kosmoseobjekti registreerimistaotlusega esitada ka sagedusluba raadiosageduste kasutamiseks kosmosetegevuses. Kuna kosmoseobjekti registreerimise taotlus esitatakse TTJA-le, kes ühtlasi väljastab sageduslube, siis saab TTJA ise kontrollida, kas taotlejal on olemas kehtiv sagedusluba. Vastavalt avaliku teabe seadus § 431 lg 3 lähtutakse andmekogusse andmete kogumisel andmete ühekordse küsimise põhimõttest. Seega kui pädeval asutusel on vastavad andmed juba olemas, siis ei tohi nõuda taotlejalt nende andmete uuesti esitamist. Palume kõnealune norm eelnõust välja jätta.	Nüüd § 35 lg 1 p 10. Arvestatud. Sättele on lisatud täiendus „<i>kui sagedusloa on väljastanud välisriik</i>“, et arvestada olukorraga, kui kosmoseobjekti registreerimiseks on välisriigi poolt antud sagedusluba, millest TTJA-l puudub teave. Muudetud punkt: „10) sagedusluba raadiosageduste kasutamiseks kosmosetegevuses, <u>kui sagedusloa on väljastanud välisriik</u>; „ Muudatus lähtub

			andmete ühekordse küsimise põhimõttest ja TTJA sisendist.
		22. Eelnõu § 37 sätestab, et kosmoseobjekti registreerimisest keeldumise otsus tehakse 60 tööpäeva jooksul või 30 tööpäeva jooksul arvates puuduste kõrvaldamiseks antud tähtaja möödumisest. Esiteks jääb selgusetuks, miks on vaja eraldi reguleerida keelduva otsuse tähtaega, kui eelnõu §-s 36 on juba sätestatud registrisse kandmise tähtaeg. Mõistlikum oleks sätestada ühe paragrahvina kosmoseobjekti registreerimise taotluse lahendamise tähtaeg, mille jooksul tuleb pädeval asutusel otsustada registrisse kandmine või sellest keeldumine. Lisaks jääb eelnõu § 37 puhul arusaamatuks, kas keelduv otsus tuleb teha 60 tööpäeva jooksul või 60+30 tööpäeva jooksul. Juhime tähelepanu, et tulenevalt hea halduse põhimõttest ja haldusmenetluse võimalikult efektiivse, s.t ka kiire toimetamise nõudest tuleb taotluse nõuetele vastavuse kontroll viia läbi viivitamata. Seega tuleb nii taotluse nõuetele vastavuse kontroll kui ka registreerimisest keeldumine otsustada 60 tööpäeva jooksul, kusjuures taotluse lahendamise tähtaja kulgemine peatub taotluses esinevate puuduste kõrvaldamise ajaks. Seega puudub vajadus eraldi 30-tööpäevase tähtaja sätestamiseks. Palume eelnõu parandada.	Arvestatud. Kosmoseobjekti registreerimise taotluse lahendamise ja registreerimisest keeldumise tähtaegadega seonduvat on täpsustatud. Eelnõus ja seletuskirjas on selgitatud, millise tähtaja jooksul teeb pädev asutus otsuse kosmoseobjekti registreerimise või registreerimisest keeldumise kohta ning kuidas arvestatakse taotluses puuduste kõrvaldamiseks antud aega.
		23. Eelnõu §-d 43, 44 ja 45 sätestavad kosmostegevuse lõpetamise kava koostamise kohustuse, põhimõtted ja kava muutmise protseduuri. Eelnõu § 43 lg-s 1 sätestatakse, et	Arvestatud osaliselt. Eelnõu § 15 lg 1 p 6 sõnastust on

		kosmosetegevus lõpetatakse kosmosetegevusloa andmise aluseks oleva või pädeva asutusega kooskõlastatud kosmosetegevuse lõpetamise kava alusel. Juhime tähelepanu, et eelnõu § 15 punkti 4, mis sätestab taotlusele lisatavate dokumentide koosseisu, kohaselt tuleb taotlusega esitada tegevuskava, mis selgitab meetmeid, millega välditakse kosmoseprügi teket ja kahjulikke keskkonnamõjusid maapinnal, atmosfääris ja kosmoses. Esiteks palume eelnõu § 15 lg 1 p-s 4 sõnastust täpsustada, et taotluse esitatava tegevuskava all mõeldakse kosmosetegevuse lõpetamise kava eelnõu § 43 lg 3 tähenduses. Lisaks palume hinnata §-de 44 ja 45 vajalikkust, kuivõrd tegevusloa aluseks olevate andmete muutmist reguleerib ka eelnõu § 28 (vt ka märkus EN §-de 27 ja 28 kohta). Palume eelnõu muuta.	täpsustatud. Kosmosetegevuse lõpetamise kava muutmise regulatsioon jäetakse eelnõusse, kuna tegemist on kosmosetegevuse eripärast tuleneva eraldi menetlusega ega ole samastatav kogu kosmosetegevusloa muutmisega. Seletuskirjas on täpsustatud lõpetamise kava ja loa muutmise regulatsiooni omavahelist seost.
		24. Eelnõu § 41 näeb ette, et kosmoseobjekti omandi võib teisele isikule üle anda pädeva asutuse loal (lõige 1) ning et kosmoseobjekti omandi võib üle anda võõrandaja ja omandaja kirjaliku taotluse alusel, kui on täidetud teatud tingimused (lõige 2). Oluline on, et omandaja vastaks seaduses ettenähtud usaldusväärsust tagavatele tingimustele, et esitatud oleksid korrektsed dokumendid ja et omandi ülemineku ei suurendaks rahapesu või terrorismi rahastamisega seotud riski ja sellega ei kaasne ohtu Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ega avaliku korrale. Jääb ebaselgeks, kuidas ja mis määral selles eelnõus püütakse sätestada erikorraldust omandi üleminekuks kosmoseobjektide puhul. Seadus ega seletuskiri seda otsesõnu ei märgi, kuid pigem saaks pakutavast regulatsioonist eeldada, et kosmoseregistri kannetel on informatiivne tähendus ja tegu ei ole õigust loovate ehk omandit loovate (konstitutiivsete) kannetega. Seda teemat võiks seletuskirjas selguse huvides kajastada. Iseenesest kosmoseobjektide registreerimist korraldav konventsioon ei eelda, et omandiõigus kosmoseobjektile tekiks registrisse kandmisega. Ebaõnnestunud on § 41 lõike 2 sõnastus „Kosmoseobjekti omandi võib üle anda võõrandaja ja omandaja kirjaliku taotluse alusel“ – siit võib välja lugeda, nagu püütaks kosmosobjektide tsiviilkäibesse tuua eraldi alust omandi üleminekuks (ühine kirjalik taotlus). Tegelikuses peaks ikkagi lähtuma tsiviilseadustiku üldosa ja asjaõigusseaduse üldregulatsioonist omandi ülemineku kohta (nt asja omandi üleminekuks tehingulisel teel on vaja võlaõiguslikku tehingut ja asjaõiguskokkulepet). Kui eelnõus peetakse	Arvestatud. Kosmosetegevuse ja kosmoseobjekti omandi üleandmise regulatsiooni ning seletuskirja on täiendatud. Seletuskirjas on selgitatud, miks on kosmoseobjekti omandi või kosmosetegevuse üleandmiseks vajalik pädeva asutuse luba, milliseid asjaolusid omandaja või uue käitaja puhul kontrollitakse ning kuidas tagatakse, et üleandmisega ei kaasneks ohtu julgeolekule, avalikule korrale, kosmosetegevuse ohutusele ega Eesti rahvusvahelise vastutuse suurenemist.

		silmas, et vajalik oleks kirjalik vorminõue emma-kumma tehingu jaoks, tuleks see ka nii eelnõusse kirja panna. Ilmselt on eelnõus siiski silmas peetud, et kosmoseobjektide erilise staatuse tõttu on omandi üleminekuks vajalik täiendav samm pädeva asutuse loa näol. Siinkohal võiks aga vähemalt seletuskiri rohkem lahti kirjutada, mis oleks sellise loanõude õiguslik tagajärg: kas sellise loa puudumine muudab kokkuleppe omandi üleandmiseks ja/või võlaõigusliku alustehingu automaatselt tühiseks (sest loa andmise regulatsiooni eesmärgiks oleks nt riigi julgeolekut ohustavate tehingute vältimine) või on asjaõiguskokkulepe kuni loa saabumiseni tingimuslik (hõljuvalt kehtetu). Seaduse järgi võib kosmoseobjekti omandi ülemineku luba menetleda kuni 90 päeva; võimalik on ka selle tähtaja pikendamine. Seadus ütleb eraldi ka seda, et juhul kui loa menetlemise tähtaeg on möödunud, ei tähenda see seda, et luba oleks vaikumisi antud. Ei ole päris selge, kas sooviks on saavutada olukord, et kuni (positiivse) loa väljastamiseni omand üle ei lähe. Kui pooled on omandi üleminekus tegelikult juba kokku leppinud, siis toob selline protsess käibesse kaasa õigusliku ebaselguse. Palume seletuskirjas neid kaalutlusi kirjeldada ja vajadusel eelnõu täpsustada.	
		25. Eelnõu § 49 kohustab kosmosetegevusloa taotlejat sõlmima kosmosetegevuse tulemusena või kosmoseobjekti tekitatud kahju hüvitamise tagamiseks enne kosmosetegevusloa taotlemist vastutuskindlustuslepingu (säte täpsustab tingimusi). Lõikes 4 sätestatakse, et selline kindlustusleping allub Eesti õigusele ja sellega seotud vaidlusi lahendab Eesti kohus ning et sellest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. Selline regulatsioon ei pruugi olla õiguspärane, arvestades kehtivat Euroopa Liidu õigusraamistikku. Hoolimata sellest, et reguleeritakse avalik-õiguslikel eesmärkidel kehtestatavat vastutuskindlustust, on kindlustusleping olemuslikult eraõiguslik suhe ning Euroopa Liidus on juba kokku lepitud ühtsed reeglid selle kohta, kuidas määratakse eraõiguslike vaidluste jaoks kohtualluvus; samuti on kokku lepitud reeglid kohaldatava õiguse jaoks. Kohtualluvus leitakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. a määruse nr 1215/2012, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) alusel ning selle rakendusala hõlmab ka kindlustussuhteid. Määrusena on see otsekohalduv ning liikmesriigid ei saa neid reegleid ühepoolset muuta. Kohaldatava õigusega tegeleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. a määrus nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (nn Rooma I määrus), mis hõlmab ka kindlustuslepinguid.	Nüüd § 50. Arvestatud. Eelnõust on välja jäetud säte, mille kohaselt pidi vastutuskindlustuslepingule alati kohalduma Eesti õigus ja vaidlusi lahendama Eesti kohus.

		Määruse art 7 lg 4 punkt b aga lubab liikmesriigil erandina sätestada kindlustuslepingute suhtes, mis katavad riske, mille suhtes liikmesriik on kehtestanud kindlustamiskohustuse, et kindlustuslepingu suhtes kohaldatakse kindlustamiskohustuse kehtestanud riigi õigust. Seega kohaldatava õiguse osas võib olla pakutud reegel õiguspärane, kuid vajaks siiski täiendavalt läbimõtlemit. Eelnõu § 21 (vabastused erandi alusel) sätestab, et pädev asutus võib erandi kohaldamisel vabastada kosmosetegevusloa taotleja käesolevas seaduses sätestatud kindlustamise kohustuse täitmisest või kehtestada kindlustuslepingule eritingimusi eelkõige kindlustusjuhtumi või hüvitise summa kohta. Sisuliselt tundub olevat blankoveksliga pädevale asutusele - tekib küsimus, miks üldse kindlustuskohustust kehtestada, kui nii ehk teisiti võib pädev asutus sellest piiramatult vabastada. Eelnõus ja seletuskirjas tuleks vähemalt nimetada, mis puhkudeks need erandid mõeldud on ja mis eesmärkidel neid erandeid võiks kehtestada (teadustegevus, avalik huvi vms). Palume eelnõu parandada ja seletuskirja täiendada.	
		26. Eelnõu § 50 lõike 1 kohaselt teeb riiklikku ja haldusjärelevalvet pädev asutus, samas sama paragrahvi lõikes 2 on nimetatud Transpordiametit ja lõikes 3 Riigi Infosüsteemi Ametit. Sel juhul peab ka lõikes 1 välja tooma pädeva asutuse ehk TTJA (kui on silmas peetud TTJA-d), et oleks arusaadav, milline asutus järelevalvet teeb.	Arvestatud. Eelnõus on täpsustatud TTJA kui pädeva asutuse ning teiste valdkondlike järelevalveasutuste rollijaotust.
		27. Eelnõu § 51 – ebaselgeks jääb, mida paragrahv reguleerib. Kas pädeva asutuse (kas selleks on TTJA?) õigusi haldusjärelevalve või riikliku järelevalve tegemisel? Isikute ring, kellelt võib nõuda dokumente, aruandeid, tasuta teavet, suulisi ja kirjalikke selgitusi, on eelnõus väga lai. Haldusjärelevalvet tehakse haldusorgani üle, mis tähendab seda, et küsitleda saab haldusorgani töötajaid, mitte kõrvalisi isikuid. Palume eelnõu parandada.	Nüüd § 54. Arvestatud. Sätet on täpsustatud. Eelnõu § 54 lg 1 sätestab eelnõu alusel tehtava riikliku järelevalve käigus teabe nõudmise ulatuse. Transpordiamet ja RIA teostavad järelevalvet oma valdkondlikus raamistikus vastavalt lennundusseaduse ja KüTS-i alusel, sealhulgas küsivad teavet nende seaduste alusel. Kosmosetegevuse seadus ei anna neile eraldi lisavolitust, vaid viitab nende valdkondlikule pädevusele.

		28. Eelnõu § 51 lg 4 kohaselt võib selgitusi andma kohustatud isik keelduda pädevale asutusele selgituse andmisest kriminaalmenetluse seadustiku §-s 71 või 73 sätestatud alustel. Seda, millistel alustel saab keelduda kahtlustatava või süüdistatavana, reguleerib KrMS, kuid kõnesoleval juhul on tegemist haldusjärelevalvega ja viited kriminaalmenetluse seadustikule ei ole asjakohased. Palume see norm eelnõust välja jätta.	Arvestatud ning eelnõud vastavalt muudetud. Säte on eelnõust välja jäetud.
		29. Eelnõu § 52 lõikes 1 on toodud terve rida KorSi meetmeid, sh KorS § 31 – sundtoomine, valdusesse sisenemine jms. Kas ja millega on põhjendatud nii ulatuslike meetmete kasutamine, ei selgu ka seletuskirjast. Palume seletuskirja täiendada ja valitud erimeetmeid põhjendada, et oleks võimalik normi sisuliselt hinnata.	Arvestatud ning vastavad põhjendused lisatud seletuskirja.
		30. Eelnõu § 52 lg 3 kohaselt on pädeval asutusel lubatud kasutada vahetut sundi KorSis sätestatud alustel ja korras. Palume vahetu sunni laiendamine eelnõust välja jätta, sest käesoleva eelnõu puhul ei ole vahetu sunni kohaldamise õigus põhjendatud.	Märkusega on arvestatud ning eelnõust on nimetatud norm eemaldatud.
		31. Eelnõu § 52 lg 4 kohaselt kannab välisriigis järelevalve tegemise kulud käitaja või kosmoseobjekti omanik ATS-i alusel. Kui järelevalvet tegev ametnik peab oma teenistusülesandeid täites viibima välislähetuses, tagatakse tema lähetuskulude hüvitamine ATSi alusel. Seetõttu tuleb see norm eelnõust välja jätta.	Märkusega on arvestatud ning eelnõust on nimetatud norm eemaldatud.
		32. Eelnõu §-ga 55 nähakse ette vastutus kosmosetegevusele esitatavate nõuete rikkumise eest, kui see toob kaasa ohtlikkuse varale, keskkonnale, riigi julgeolekule või riigikaitseobjektile. Seletuskirjas märgitakse, et juba seaduse jõustumise ajaks Maa orbiidile või sellest kaugemale saadetud objektid peavad vastama teatud standarditele, kuivõrd on selge, et kosmoseobjektid peavad olema ohutud. Palume seletuskirjas märkida, kus need standardid on kirjas ja kus on võimalik nendega tutvuda. Palume seletuskirjas rohkem lahti seletada ka see, mida tähendab ohtlikkus varale, keskkonnale, riigi julgeolekule, riigikaitseobjektile ja kuidas neid kriteeriume hinnatakse. Palume viidata konkreetsetele sätetele, kust nõuded tulenevad.	Arvestatud. Vastutussätte sõnastust on täpsustatud. Varasem mõiste „ohtlikkus“ on asendatud mõistega „oht“ ning seletuskirjas on selgitatud, kuidas ohtu kõnealuse väärtekoosseisu puhul hinnata. Vastav säte on nüüd § 58 lg 1.

		Kui lugeda eelnõu § 5 lõiget 1, siis on kosmosetegevus ja kosmoseobjekt ohutu, kui see ei põhjusta ohtu inimesele, varale, keskkonnale, avalikule korrale ega riigi julgeolekule. Tõstatame küsimuse, miks § 55 loetelus ei ole loetelus nimetatud inimest ja avalikku korda? Palume selgitada, miks võrreldes §-ga 5 on eelnõu § 55 loetelusse lisatud riigikaitseobjekt. Oleme seisukohal, et need loetelud peavad olema ühesugused. Samuti tõusetuvad küsimused, miks eristatakse ohtu ja ohtlikkust ning kuidas ohul ja ohtlikkusel vahet teha. Palume eelnõu ja seletuskirja täiendada.	
		33. Eelnõu §-ga 66 muudetakse karistusseadustiku § 372 (tegevusloata ja keelatud majandustegevus) lõike 2 punkti 3. Seletuskirjas märgitu kohaselt on eesmärk kriminaliseerida tegevusloata kosmosetegevus. Reguleerimise eesmärk on omada ülevaadet, et kosmosetegevusega seotud käitaja oleks võimeline kosmosetegevust tegema eelnõus sätestatud põhimõtteid ja nõudeid järgides. Normi eesmärk on mh preventiivne, et vältida tegevusloata kosmosetegevust. Eelnõu §-ga 59 soovitakse sätestada vastutus kosmosetegevusloata kosmosetegevuse eest. Seletuskirjas öeldakse, et kosmosetegevusele seatud nõuete järgimine on oluline ning selle kontrollimise põhimehhanism on kosmosetegevusloa regulatsioon. Juhul, kui kosmosetegevust tehakse ilma kosmosetegevusloata, ei ole võimalik kontrollida nõuete järgimist ning kosmosetegevus võib olla ohtlik ja rikkuda keskkonda. Seega peab olema määratud sanktsioon kosmosetegevusloata kosmosetegevuse eest. Palume seletuskirja täiendada ja põhjalikult selgitada, mille poolest erineb §-s 59 kavandatud vastutus kosmosetegevusloata kosmosetegevuse eest KarS §-s 372 sätestatud tegevusloata tegutsemise eest kosmosetegevuse tegevusalal ja kuidas neid tegevusi eristatakse.	Arvestatud. Eelnõust on eemaldatud kosmosetegevusloata tegutsemist puudutanud väärtekoosseis. Kosmosetegevusloata tegutsemine on lahendatud karistusseadustiku muudatuse kaudu.
		34. Rahatrahv ja sunniraha – kui võrrelda ühelt poolt juriidilisele isikule väärteo eest karistusena kavandatavat kuni 100 000 euro suurust rahatrahvi ning teiselt poolt järelevalve käigus kohaldada lubatud sunniraha (elnõu § 53) kuni 450 000 eurot, siis on järelevalve käigus kohaldatav meede kordades kõrgem kui väärteo eest ettenähtud karistus. Juhime tähelepanu, et sunniraha ei ole karistus. Märgime, et karistus on <i>ultima ratio</i> ehk riigi sekkumise viimane, kõige intensiivsem vahend. <i>Ultima ratio</i> põhimõttest	Arvestatud. Vastutuse peatükki ja seletuskirja on täiendatud. Seletuskirjas on põhjendatud kavandatud karistumäärade proportsionaalsust ning selgitatud rahatrahvi ja sunniraha erinevat eesmärki. Sunniraha ei ole karistus, vaid

		tulenevalt peaks riikliku järelevalve käigus kohaldatav meede olema karistusest leebem. Seega peab sunniraha kohaldamise praktika tagama, et sunniraha on igal konkreetsel juhtumil kas madalam või äärmisel juhul võrdne väärteo eest rakendatava rahatrahviga. Palume seletuskirjas täiendavalt selgitada, kuidas tagatakse, et riikliku järelevalve käigus kohaldatav sunniraha ei mõju oma olemuselt juriidilisele isikule karistusena. Sama probleem tõusetub ka füüsilise isiku sunniraha suurusega, mis on kavandatud kuni 6400 euro suuruses summas, samas kui väärteo eest saab isikut karistada maksimaalselt kuni 1200 euro suuruse rahatrahviga. Palume arvestada ultima ratio põhimõttega ja eelnõu parandada.	haldussunni vahend ettekirjutuse täitmise tagamiseks, mistõttu tuleb selle kohaldamisel igal üksikjuhtumil järgida proportsionaalsuse põhimõtet.
		35. Andmekaitse Inspektsiooni arvamuse küsimine – isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kohaselt peab liikmesriik konsulteerima järelevalveasutusega (Andmekaitse Inspektsioon (AKI)), kui koostamisel on riigi parlamendis vastu võetava õigusakti eelnõu või sellisel õigusaktil põhinev rakendusakt, mis seondub isikuandmete töötlemisega (vt IKÜM art 36 lg 4). Tavaliselt on selle kohustuse täitmiseks AKI kaasatud eelnõu esimese kooskõlastusringi raames arvamuse küsimise näol. Vastavalt IKÜM artiklile 52 tegutseb AKI IKÜM-iga kooskõlas antud ülesannete täitmisel ja volituste kasutamisel täiesti sõltumatult. Seetõttu ei ole Justiitsministeeriumil võimalik kohustada AKI-t andma oma sisendit valitsemisala ühtse seisukoha kujundamiseks. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 13.01.2011 määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement“ §-st 4 palume eelnõu arvamuse andmiseks esitada ka AKI-ile.	Arvestatud. Eelnõu esitati arvamuse andmiseks AKI-le. AKI nõustus JDM andmekogu ja isikuandmete töötlemist puudutavate märkustega. Vastavate märkustega on eelnõu ja seletuskirja täiendamisel arvestatud.
		III. Muud märkused eelnõu ja seletuskirja kohta 36. Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud normitehniliste märkustega ja märkustega eelnõu mõjuanalüüsi kohta.	Vastavad kommentaarid on läbi töötatud.
3.	Rahandusministeerium (RaM)	1. Eelnõu § 8 lõike 1 kohaselt peab käitaja peamine tegevuskoht olema Eestis. Kas on kaalutud, kas me tahame Eestisse tegutsema ka selliseid kosmoseettevõtteid, kelle peakontor pole tingimata Eestis?	On kaalutud. Peakontor ei pea olema Eestis, aga Eesti majandusüksus peab olema aktiivne. St ei saa olla riivli ega postkasti ettevõtte.

		2. Eelnõu § 12 lg 3 punkti 6 tuleks lisada viide Vabariigi Valitsuse sanktsioonile.	Arvestatud ja eelnõud on täiendatud.
		3. Eelnõu järgi hakkab Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi <i>TTJA</i>) kontrollima käitaja, kosmoseobjekti omaniku ja nende tegeliku kasusaaja usaldusväärsust. Ebaselgeks jääb, kuidas ning milliste dokumentide ja andmete alusel ta seda tegema hakkab. Eelnõu § 15 lõike 1 ja § 16 lõike 1 erinevate punktide järgi tuleb taotlusele lisada usaldusväärsust välistavate asjaolude mitteesinemist kinnitavad dokumendid. Seletuskirja järgi on nendeks „karistusregistri väljavõte, haridust tõendav dokument, elulookirjeldus jne“. Samas ei ole võimalik nende dokumentide alusel kontrollida näiteks eelnõu § 12 lg 3 punktis 7 kehtestatud nõudele vastavust. Seletuskirja punkti 7 kohaselt „Rahvusvahelise taustakontrolli tegemiseks on vaja ligipääsu rahvusvahelisse ettevõtjate andmebaasi, mis aitab tuvastada ettevõtjate omandiseoseid, maksehäireid ja sanktsioneeritust“, muus osas usaldusväärsuse hindamise või taustakontrolli läbiviimise korda täpsemalt selgitatud ei ole. Eelnõust nähtub, et kui tegemist on välisinvesteeringuga, kohaldatakse välisinvesteeringu usaldusväärsuse hindamise seaduses sätestatud korda, milles on sätestatud vastav kord ja millesse on kaasatud vastavat pädevust omavad asutused. Eelnõu aga sellist kaasamist ette ei näe ja ka seletuskirja mõjude peatükis pole teisi riigiasutusi nimetatud. Vähemalt seletuskirjas peaks olema selgitatud, kuidas (millise dokumendi või milliste andmete alusel) konkreetsele nõudele vastavust hinnatakse. Muuhulgas peab eelnõu kohaselt TTJA hindama rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtu (nt § 19 lg 2 p 6, § 37 lg 4, § 40 lg 3 p 3, § 41 lg 2 p 2). Eelnõus ega seletuskirjas ei ole viidet, et TTJA-le peaks Rahapesu Andmebüroo (edaspidi RAB) mingeid andmeid andma. Selleks, et RAB seda teha saaks, tuleks vastav muudatus kehtestada ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (edaspidi <i>RahaPTS</i>), täpsustades seejuures ka vastava andmekoosseisu (vt nt <i>RahaPTS</i> § 60 lg 5¹ ja lg 5²).	RABi seisukoht JDMi kommentaarile: <i>Oleme seisukohal, et optimaalseks ei saa pidada lähenemist luua RAB-ile täiendav ülesanne analüüsida seoses kosmosetegevuse ning kosmosetegevuslubade väljastamisega teadmata hulka isikuid ja päringuid ning sellega seoses vastavalt RahaPTS § 60 täiendamist. Eeltoodut arvestavalt RAB RahaPTS § 60 muutmist täiendava aluse lisamisena ei toeta.</i> <i>Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise vaatest oleks meie hinnangul oluliselt otstarbekam see, kui menetleja tuvastab rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse, esitab RAB-ile teate ning RAB-il on võimalus kahtlusele anda võimaluste piires tagasisidet, kahjustamata sellega käimasolevaid menetlusi, rahvusvahelistest õigusaktidest tulenevaid nõudeid andmete konfidentsiaalsusele jne.</i>

			<i>Nimelt on oluline silmas pidada seda, et vastavalt pöördumises viidatud RahaPTS-i §-le 60, on RAB-i andmekogus olevate andmete konfidentsiaalsusele, kasutamisele ja jagamisele seatud ulatuslikud piirangud. Need piirangud tulevad rahvusvahelisest õigusraamistikust, AML-direktiividest ja FATF-i standarditest. RAB-is registreeritud andmeid, analüüse ja hinnanguid on RAB-il õigus jagada ainult ulatuses, mis ei riku seaduse, välislepingu või rahvusvahelise koostöö raames kehtestatud piiranguid. See tähendaks iga üksiku juhtumi puhul igakordset põhjalikku ressursimahukat kaalumist ja analüüsi. Näeme siinkohal ühtlasi arvestatavat tõenäosust, et teised asutused võivad isikute taustanalüüsi tegemisel suunata selle teostamise sisuliselt RAB-ile, mida me põhjendatuks ei pea.</i> Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud usaldusväärse kontrolli, asutustevahelise koostöö ning
--	--	--	--

			pädeva asutuse teabe küsimise aluste osas. Täpsustatud on taotleja poolt esitatavaid dokumente ja andmeid ning pädeva asutuse võimalusi kontrollida usaldusväärsust avalike registrite, esitatud dokumentide ja teiste asutuste sisendi alusel. RahaPTS muutmist ei kavandata, arvestades RAB-i seisukohta ja kehtivaid andmete kasutamise piiranguid.
		4. Eelnõu § 15 lg 1 punkti 6 kohaselt tuleb kosmosetegevusloa taotlusele lisada kehtiv kindlustusleping või selle ära kiri. Palume täpsustada, kas poliisi esitamine sobib samuti?	Arvestatud ja täiendatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud selliselt, et vastutuskindlustuse olemasolu tõendamiseks võib esitada kindlustuslepingu, selle ära kirja või kindlustuspoliisi, kui sellest nähtuvad seaduses nõutud kindlustuskaitse tingimused.
		5. Kuna kindlustusleping on tegevusloa taotlemise eeltingimuseks ning see leping peab olema sõlmitud ettevõtjaga, kes kosmosetegevuse kindlustust pakub ning on selleks võimeline, siis palume seletuskirjas hinnata sellise kindlustuse kättesaadavust ja hinda. Kuigi teatud eranditel ei ole kindlustus vajalik, siis kas kindlustuse (mitte) kättesaadavus ja hind võivad mõjutada kosmosetegevusloa saamist?	Eelnõus on ette nähtud võimalus erandi kohaldamise korral vastutuskindlustuse nõuet vähendada või sellest vabastada (§ 24), et vältida olukorda, kus väiksema riskiga või piiratud ulatusega kosmosetegevus jääb üksnes kindlustusturu eripärade tõttu teostamata.

		6. Seletuskirjas on selgitus eelnõu § 16 lg 3 kohta, aga sätet eelnõus pole.	Arvestatud. Parandus sisse viidud.
		7. Samuti jääb selgusetuks, kuidas kontrollitakse eelnõu § 19 lg 2 p 1 ja 2 nimetatud asjaolusid ning kuidas peaks TTJA käituma olukorras, kui nt loa taotleja esitab ühed kasusaajate andmed ning tõendab ära, et just need isikud on kasusaajad, kuid tegelike kasusaajate andmekogus on hoopis teised kasusaajate andmed. Palume selgitada, mis juhtub siis, kui loa taotluse esitamise ajal on isik, sh tema kasusaajad, usaldusväärsed, kuid seejärel toimub omanike ringis vahetus ja asemele tulevad ebausaldusväärsed isikud? Kas on kaalutud kehtestada TTJA-le regulaarse ülevaate kohustus (nt kord aastas esitavad loa saanud isikud andmed, mida küsiti loamenetluses)?	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud tegelike kasusaajate, usaldusväärse kontrolli ja loa aluseks olevate andmete muutumise käsitlemise osas. Kui loa andmise aluseks olnud andmed, sealhulgas omandi- või kontrollstruktuur või tegelike kasusaajate andmed muutuvad, peab käitaja pädevat asutust teavitama § 30 kohaselt. Pädev asutus saab seejärel hinnata, kas muutus mõjutab loa tingimusi, eeldab loa muutmist, peatamist või kehtetuks tunnistamist.
		8. Eelnõu § 19 lg 2 punktis 6, § 25 lg 1 punktis 6 ja § 37 lõikes 4 viidatakse ohule Eesti julgeolekule ja avalikule korrale. Esiteks tekib juba punktis 3 kirjeldatud küsimus, kuidas hakkab TTJA tuvastama nendes sätetes loetletud asjaolusid (sh kehtiva tegevusloaga isikute tegevus võib suurendada rahapesu või terrorismi rahastamise riski või sellega võib kaasneda oht Eesti julgeolekule või avaliku korrale)? Lisaks aga, kas ohtu ei peaks käsitlema laiemalt (nt kui Eestile ohtu ei ole aga Lätile on, siis ei saa kosmoseobjekti jätta registreerimata)? Nt välisinvesteeringu usaldusväärse hindamise seaduses hinnatakse lisaks Eestile võimalikku ohtu ka muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ja avalikule korrale.	Arvestatud. Täpsustatud on TTJA koostöövõimalusi RIA, Kaitsepolitseiameti ja Välisluureametiga julgeoleku- ja küberriskide hindamisel ning pädeva asutuse õigust küsida menetluseks vajalikku teavet. Rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hinnatakse eelkõige taotleja esitatud andmete, avalike registrite ning

			seaduses sätestatud teabe küsimise õiguste alusel. Ohu käsitlust on laiendatud ja loetelu täiendatud – lisaks Eestile ja EL-i liikmesriikidele on välja toodud viide Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) ja Euroopa Kosmoseagentuuri liikmesriikidele.
		9. Eelnõu § 25 lõike 1 kohta on seletuskirjas märgitud, et nende aluste esinemisel ei ole otsustajal kaalutlusruumi, eelnõu teksti kohaselt aga „võib kehtetuks tunnistada“. Lisaks ei näe eelnõu § 25 lõige 1 ette loa äravõtmist juhul, kui isik (või tema tegelik kasusaaja) on rahvusvahelise või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni subjekt.	Arvestatud. Eelnõu kehtetuks tunnistamise aluseid on täpsustatud. Nüüd üldsätted MSÜS-st ja eelnõus erisätted. Seletuskirjas on ühtlustatud selgitused selle kohta, millistel juhtudel on tegemist pädeva asutuse kaalutlusõigusega ja millistel juhtudel tuleb lähtuda MSÜS-ist tulenevast kohustuslikust alusest.
		10. Eelnõu § 40 lõikesse 3 tuleks lisada ka viide, et kosmosetegevust ei saa üle anda isikule, kelle suhtes on kohaldatud rahvusvahelist või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni. Palume täpsustada, kas eelnõu § 41 lg 2 punkti 1 viite kaudu on sama alus kosmoseobjekti üleandmise loa andmisest keeldumiseks olemas (arvestades punktis 1 tehtud ettepanekut eelnõu § 12 lõike 3 täiendamiseks).	Arvestatud ning viide lisatud eelnõusse . Loa andmisest keeldumiseks on alus olemas ka kosmoseobjekti üleandmise puhul.
		11. Eelnõu § 62 nimetab kosmosetegevust „Eesti juriidilise isiku või Eesti kodaniku poolt või nimetatud isikute osalusel“. Samas on eelnõu § 2 lg 2 p 2 kohaselt seaduse kohaldamise eelduseks kosmosetegevus Eesti kodaniku või Eestis asutatud juriidilise isiku poolt, seletuskirja kohaselt „kui kosmoseobjekti käitaja“ (st mitte nende osalusel).	Arvestatud. Säte on eelnõust eemaldatud.

		Kas edaspidi tuleb nt tudengisatelliitide kokku panemiseks või (nt Eesti kodanikust tudengi) sellises projektis osalemiseks taotleda tegevusluba?	
		12. Eelnõu §-ga 63 muudetakse riigilõivuseadust, kehtestades loamenetlusteks riigilõivud. Palume seletuskirjas põhjendada riigilõivude suuruseid. Riigilõivudega seonduvalt kehtestatakse veel eelnõu § 14 lõikes 3 ja § 34 lõikes 7 erand riigilõivu tasumise kohustusest valitsusasutustele, aga seda pole seletuskirjas põhjendatud ega selgitatud. Põhjendatud pole ka, miks see vabastus ainult valitsusasutustele kehtib (mitte nt riigiasutusele). Palume selles osas seletuskirja täiendada.	Arvestatud. Eelnõu sätteid on vastavalt muudetud. Seletuskirja on täiendatud riigilõivude suuruse põhjendustega. „Valitsusasutus“ on asendatud terminiga „riigiasutus“.
		13. Ainult valitsusasutus on nimetatud ka eelnõu § 17 lõikes 3, § 34 lõikes 3 ja § 49 lõikes 2, aga seletuskirjast ei nähtu, miks saab sätet ainult valitsusasutusele kohaldada.	Märkusega on arvestatud ja eelnõud on vastavalt muudetud. Vastavates sätetes on „valitsusasutus“ asemel märgitud „riigiasutus“.
		14. Eelnõu § 67 (Seaduse jõustumine) kohta on seletuskirjas märgitud, et volitusnorm põhimääruse kehtestamiseks peaks jõustuma enne seaduse jõustumist, aga eelnõu seda ette ei näe.	Arvestatud. Seletuskirjast on vastav märkus eemaldatud.
		15. Eelnõu rakendamisega kaasnevad kulud, millel puuduvad katteallikad. Seetõttu palume seletuskirja lisada järgmine lõik: „Kehtivas riigi eelarvestrateegias ei ole eelnõuga kaasnevate kuludega arvestatud. Eelnõu heaks kiitmisega kaasnevate kulude rahastamisvõimaluste üle arutatakse 2026. aasta riigieelarve ja riigi eelarvestrateegia protsessis Rahandusministeeriumi poolt valitsusele koondatava info alusel. Juhul kui lisavahendeid ei eraldata, tuleb kulud katta Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarvest“.	Arvestatud. Seaduse rakendamisega seotud kulusid on seletuskirjas vastavalt kohendatud.
		16. Seletuskirjas toodu põhjal on sihtrühm väga piiratud ning puudub ka esialgne indikatiivselt toodud sihtrühma suurus, kes võiksid tegevuslubade menetlemisest ja registreerimisest huvitatud olla ja loodava registri kasutajad, et oleks võimalik hinnata vajalike investeeringute ja püsikulude otstarbekust ja kriitilist vajadust.	Arvestatud ja seletuskirja täpsustatud. Eelnõu rakendamise sihtrühma esialgne suurus on hinnanguliselt alla 10

		Arvestades sihtrühma suurust, kas kahe uue ametikohta vajadus on kriitiline? Rahandusministeerium ei toeta uute ametikohtade loomist. Lisaks nõustume, et ettevõtjate jaoks peab andmete esitamine riigile olema optimeeritud, kuid kas just kosmoseseadus oma sihtrühma suuruse poolest on see, kes probleemi lahendab? Arvestades iga-aastast riigipoolset panust ESA liikmemaksu näol, on ühe valdkonna rahastus kindlasti juba märkimisväärne. Palume selgitada, kas eelnõu rakendamisega kaasnevate kulude hulka on osaliselt arvestatud ka teistest seadustest tulenevate kohustuste rahaline vajadus ja osaliselt TTJA e-teenuste infosüsteemi loomise arendusvajadus?	majandusüksuse. TTJA poolt esitatud kahe täiskoormusega ametikohta vajadus oli esmane hinnang – oleme seletuskirjas prognoosi täpsustanud ning sellises mahus ressursivajadus ei ole rakendamise alguses vajalik. Lisaks kaalume võimalust kasutada ESA pakutavaid teenuseid kosmoseobjektide menetlemiseks. Eelnõu kuludesse on arvestatud ühekordne e-teenuse arendamise kulu, mis katab nii seadusest tulenevad kui ka seotud kohustused.
4.	Siseministeerium (SiM)	1. Eelnõu on pealkirjastatud „Kosmoseseadus“. Samas reguleeritakse pigem tegevust kosmoses kui kosmost ennast, sh nt ei ole selge ka kust maalt algab kosmos, küll aga räägitakse Maa orbiidist jmt. Kas on kaalutud eelnõu pealkirjastada nt „Kosmosetegevuse seadus“, mis annab paremini edasi eelnõu sisu.	Arvestatud. Täiendus on läbivalt sisse viidud.
		2. Eelnõukohase seaduse eesmärk on suunatud majanduse, teaduse ja tehnoloogia arengule. Vaieldamatult need tegevused on olulised, kuid seaduse eesmärgist peab selgemalt esile tulema kosmosetegevuse osa nende valdkondade arengus. Praegu on juhitud tähelepanu üksnes kosmosetegevuse ohutusele. Samuti peaks seaduse eesmärgina olema lisaks loetletud valdkondade arengule ka turvalisuse ja julgeoleku tagamine. Paljude kosmoses tehtavate arenduste eesmärk on sõjaliste või mittesõjaliste võimete arendamine teiste riikide julgeoleku mõjutamiseks. Seega kui käsitleda „kosmose“ keskkonda, võiks kaaluda kõigi seal toimuvate tegevuste katmist või adresseerida neid eriseadustes. Arusaamatu on ka „kosmose“ jurisdiktsioon. Kas seda käsitletakse nagu avamerd, süvamerd või õhudomeeni? Probleemaatika on sarnane, et kuigi seal võib esineda mittesõjaline oht, siis tegelikud võimed ohu maandamiseks on ainult kaitseväl. Tekib küsimus, kaitseväge volitustest rahuajal jne. Kui seadus näeb ette võimalusi julgeoleku tagamiseks, võiks kaaluda ka selle eesmärgina käsitlemist.	Osaliselt arvestatud. Nõustume, et kosmosetegevusel võivad olla julgeolekumõjud ning eelnõus sisaldub mitmeid julgeoleku ja usaldusvääruse tagamisele suunatud nõudeid, sealhulgas käitaja usaldusvääruse kontroll, julgeolekuohu hindamine ning koostöö julgeolekuasutustega. Samas ei ole käesoleva eelnõu eesmärk reguleerida kosmosetegevuse

			sisu ega sõjalist tegevust kosmoses. Eelnõuga rakendatakse Eesti õiguses ÜRO avakosmoselepingu põhimõtteid ning luuakse õiguslik raamistik kosmosetegevuse lubamiseks ja järelevalveks, lähtudes avakosmose rahumeelse kasutamise põhimõttest. Nendel põhjustel ei ole peetud põhjendatuks sõnastada julgeolekut käesoleva seaduse iseseisva eesmärgina ega laiendada seaduse reguleerimisala sõjaliste võimete kasutamise küsimustele.
		3. Eelnõu §-s 4 on toodud terminid. Normitehnika käsiraamatu kohaselt (lk 67) kui loetelu järjekord ei ole sisupõhine, siis on korrektne esitada pikem loetelu tähestikulises järjekorras. Kui see on sisupõhine, siis tuleks seda seletuskirjas vastavalt selgitada.	Arvestatud.
		4. Eelnõus kasutatakse sõnu „valeteave“ (§ 12 lg 3), „tegelikkuksle mittevastavad andmed“ (§ 19 lg 3), „eksitavad andmed ja valeandmed“ (§ 25 lg 1 p 1 ja § 26 lg 1 p 1). Palume täpsustada, kas nende mõistete sisu on erinev või kattuv. Viimasel juhul kasutada läbivalt samu sõnu.	Arvestatud.
		5. Eelnõus on keeldumise alused, mis on seotud ohuga Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule, riigikaitseobjektile, avalikule korrale, samuti riskiga suurendada rahapesu või terrorismirahastamise riski – usaldusvääruse hindamise kriteeriumeid (§ 12 lg 3 p 7), tegevusloa andmisest keeldumise § 19 lg 2 p 6), kehtetuks tunnistamise (§ 25 lg 1 p 6), registreerimisest keeldumise (§ 37 p 4), üleandmise (§ 40 lg 4 p 4 ja § 41 lg 2 p 2) aluseid. Samas ei ole eelnõus välja toodud, kes neid riske hindab, kas hindaja on Kaitsepolitsei amet (edaspidi <i>KAPO</i>), Välisluureamet (edaspidi <i>VLA</i>), Rahapesu Andmebüroo või riigikaitseobjekti valdaja. Eelnõu seletuskirja	Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud asutustevahelise koostöö ja valdkondlike asutuste kaasamise selgitustega. Pädev asutus hindab loamenetluses seaduses sätestatud kontrolliesemeid, kuid

		kohaselt (lk 70-71) hakkab taustakontrolle teostama Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi <i>TTJA</i>). Mõjude osas on seletuskirjas märgitud, et „<i>pädev asutus kosmosetegevusloamenethuses ja/või järelevalve käigus peab saama hinnata, kas käitaja, kosmoseobjekti omanik ja/või kosmosetegevus tervikuna on ohutu, järgib õigusaktides sätestatud põhimõtteid ja nõudeid ega ei kujuta endast ohtu Eesti riigi julgeolekule ega avalikule korrale. Kosmoseobjektide ja kosmosetegevuslubade register aitab eelnimetatud ülesandeid ja eesmäärke täita.</i>“ (lk 68). TTJA-l puudub pädevus hinnata siseriiklike ja EL riikide vastu suunatud julgeolekuohte. Julgeolekuohte hindavad KAPO ja VLA. Juhime tähelepanu, et kui kosmoseseaduse alusel peaks suurenema KAPO töökoormus, siis tuleb mõjude osa vastavas osas koostöös Siseministeeriumi ja KAPOga täiendada. Seejuures hinnata, kui suures osas eeldab eelnõus kajastatu täiendavate ressursside eraldamist.	julgeoleku, avaliku korra, rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel saab ta vajaduse korral küsida teavet ja/või arvamust vastavate pädevatelt valdkondlikelt asutustelt.
		6. Eelnõu § 29 annab volituse ministrile määruse kehtestamiseks, kuid volitusnormi ulatus on täpsemalt sisustamata. Arvestada tuleb asjaoluga, et lisaks lubade ja menetlusandmetele töödeldakse ka isikuandmeid. Lisaks tuleb selguse huvides piiritleda kõnealuse paragrahvi lg 2 p 2 toodud eesmärgi. Praegune sõnastus (rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustuste täitmine) on liiga laia tõlgendusvõimalusega.	Vastavalt viimastele muudatustele ei looda kosmosetegevuse jaoks eraldi andmekogu. Kosmosetegevusega seotud andmeid töödeldakse SeOS § 12 alusel peetava TTJA järelevalve infosüsteemis kosmosetegevuse andmestikus.
		7. Eelnõu §-s 30 on reguleeritud registri arhiivi. Märgime, et kustutatud andmeid ei ole võimalik arhiivi kanda ja säilitada. Tõenäoliselt on silmas peetud, et pärast 30 aasta möödumist kantakse andmed registris arhiivi. Samas on selgusetu, kui kaua andmeid arhiivis säilitatakse. Registri põhimäärusest nähtub, et sinna kantakse ka isikuandmeid, mistõttu peab olema seaduses sätestatud kindel tähtaeg vähemalt isikuandmete säilitamisele. Arusaamatu on ka § 30 teise lause sisu, seega palume hinnata selle vajalikkust.	Arvestatud. Eraldi andmekogu ei looda ja kosmosetegevuse andmestikku reguleerib SeOS. Varasem eraldi registri arhiiviosa ja alalise säilitamise lahendus on eelnõust välja jäetud. Kosmosetegevuse andmestiku andmeid säilitatakse 30 aastat andmekogusse kandmisest arvates ning eraldi arhiiviosa ei looda.
		8. Eelnõu § 50 reguleerib, milline asutus millist järelevalvet võib teostada. Eelnõu § 3 sätestab, et TTJA on selles seaduses nimetatud kui pädev asutus. Eelnõu § 51 näeb ette	Arvestatud. Järelevalve peatüki terminoloogia ja teabe

		pädeva asutuse õiguse saada teavet järelevalve teostamisel. Kuna pädev asutus on TTJA, siis palume hinnata, kas Transpordiametil ja Riigi Infosüsteemi Ametil ei ole õigus saada teavet, kui nad teostavad järelevalvet oma pädevuse piires. Palume seletuskirja täiendada või eelnõus määratluse „pädev asutuse“ asemel kasutada korrakaitseorgan.	nõudmise regulatsioon on üle vaadatud. TTJA teostab eelnõu alusel üldist järelevalvet ning Transpordiamet ja RIA tegutsevad oma valdkondlike seaduste alusel vastavalt lennundusseaduses ja KÜTS-is sätestatud pädevuse piires.
		9. Eelnõu § 52 annab pädevale asutusele õiguse kasutada riikliku järelevalve erimeetmeid. Eelnõus toodu kohaselt võib erimeetmeid kohaldada üksnes TTJA, mistõttu palume ka seletuskirjas selgelt esile tuua, et erimeetmeid selle seaduse alusel ei saa kohaldada Transpordiamet. Samuti palume hinnata kõikide meetmete vajalikkust. Näiteks on eelnõus praegu ilma välistusteta lubatud korrakaitseaduse §-s 48 sätestatud isiku läbivaatus, sh isiku keha ja kehaõõnsuste läbivaatamine. Palume hinnata, kas see on eesmärgipärane ja asjakohane.	Märkusega arvestatud ning seletuskirja täiendatud. Samuti on eemaldatud mh isiku läbivaatuse õigus vastavast sättest.
		10. Eelnõu §-s 59 nähakse ette väärteokoosseis kosmosetegevusloata kosmosetegevuse eest. Samas kriminaliseeritakse tegevusloata kosmosetegevus (vt karistusseadustiku (edaspidi <i>KarS</i>) § 372 lg 2 p 3 muudatus). Kehtiva KarS § 372 lg-s 1 on kuriteoks majandustegevus valdkonnas, mille kohta kehtis erikeeld või majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse alusel kohaldatud majandustegevuse keeld, samuti tegevusloata tegutsemise eest valdkonnas, kus tegevusluba on nõutav. Palume täpsustada, millal on tegemist väärteo ja millal kuriteoga? Märgime, et lisatud registri põhimäärusega tutvume põhjalikult siis, kui see esitatakse eelnõuna kooskõlastamisele.	Arvestatud. Eelnõust on säte eemaldatud.
5.	Sotsiaalministeerium (SoM)	Ettepanek 1: §-s 2 viide KeÜS-le. Rakendusakt – andmekogu	Arvestatud osaliselt. Eelnõu § 2 on täiendatud viitega KeÜS-i kohaldamisele, arvestades eelnõust tulenevaid erisusi. Registrilahendus on ümber kujundatud ning kosmosetegevuse jaoks eraldi andmekogu ei looda. Füüsilisest isikust käitaja ja kosmoseobjekti omaniku

		§ 15 lg 2 ja 3 – isikuandmete avaldamist ei saa reguleerida rakendusaktis (eraelu riive – seaduses) ja teiseks, mis on kinni ehk ei kuulu avaldamisele, tuleneb juba AvTSist (§ 35), seega seda ei pea siin samuti kordama. Õigus avaldada peab tuleneva üldviitena siis seaduse §-s 29 (vt meie TTKSi näidet arstide osas või siis nt spordiseadusest toetust ja võitjate andmed vms).	andmete avalikustamise eesmärk ning minimaalne andmekoosseis sätestatakse seaduse tasandil SeOS § 12 erisättes. Täpsem korraldus sätestatakse JVIS-i põhimääruse muutmisega.
6.	Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstuse Liit (EKTL)	EKTL esindaja osales eelnõu ettevalmistamise töörühma kohtumistel. Arutelude käigus tehti olulisi samme tasakaalustatuma ja läbimõelduma teksti suunas, kuid siiski on lahendamata jäänud mõned küsimused, mida EKTL esindaja ka kohtumiste jooksul esile tõstis. Toome välja mõned peamised probleemkohad: 1. Kosmoseobjekt Kosmoseobjekti definitsiooni sõnastus eelnõus ei ole üheselt mõistetav. Praegune sõnastus jätab mulje, et satelliidi alamsüsteemid või last võivad olla eraldiseisvad kosmoseobjektid, millele kosmoseseadus kohaldub. Kosmoseseaduse töörühmas jõudsimel järeldusele, et alamsüsteemid või last ei ole eraldiseisvad kosmoseobjektid kosmoseseaduse mõttes, kuid kosmoseobjekti definitsiooni sõnastus ei anna seda selgelt ja üheselt mõistetavalt edasi. Palume definitsioon ümber sõnastada selliselt, et see oleks lugejale õigesti ja üheselt mõistetav.	Osaliselt arvestatud. Eelnõus muudatust ei tehta, kuidantud teemat on selgitatud seletuskirja § 4 (terminid) juures: kosmoseobjekti alamsüsteemid ja last ei ole eraldiseisvad kosmoseobjektid ega vaja eraldi registreerimist, v.a juhul, kui last/alamsüsteem eraldub ja muutub iseseisvaks objektiks.
		2. Kindlustus Kindlustajad maksid 2023. aastal välja hüvitisi suuremas summas kui nad kogusid kindlustusmakseid. See on põhjustanud kosmoseobjektide kindlustusmaksete hüppelise tõusu. Eesti seaduse eelnõu on kindlustuse teemal võtnud eeskju mõne teiste riikide seadustest ning määranud minimaalseks vastutuskindlustuse summaks 60 miljonit eurot. Kõrgema riskitasemega kosmoseobjektide puhul on kindlustus hädavajalik ja oluline ka käitleja seisukohalt, kuid teema käsitlemine eelnõus tuleks paremini läbi mõelda.	Arvestatud osaliselt. Eelnõus on säilitatud vastutuskindlustuse alampiir 60 000 000 eurot, kuna kosmosetegevusega seotud kahjud võivad olla väga suure ulatusega ning riigil lasub rahvusvahelise õiguse alusel vastutus Eesti jurisdiktsioonist lähtuva kosmosetegevuse eest.

		Satelliitide omanike ja käitajate jaoks on praktikas väga oluline aastase kindlustusmakse suurus. Paari aasta eest võetud kindlustuspakkumise kohaselt oli aastane kindlustusmakse viiekohaline summa, kuid viimase pakkumise kohaselt on see tõusnud kuuekohaliseks. Fikseeritud minimaalse vastutuskindlustuse summa seadusesse kirjutamine võib tekitada olukorra, kus meie ettevõtete võimalused kosmoses tegutsemiseks sõltuvad oluliselt kindlustusturu hetkeseisust, mille kõikumisi on raske prognoosida. Vähemalt 60 miljoni euro ulatuses kindlustamist nõuab ka Soome, kuid ühe erandina on võimalik kindlustuskohustusest vabastada madala riskitasemega missioone. Teise erandina on võimalik kindlustamisest vabastamine juhul kui mõni muu kindlustus katab olulises osas operaatori ja riigi vastutust. Teised kindlustuse alammäära sätestanud riigid on seega jätnud endale paindlikkust, mida soovitame ka Eesti seaduses teha. Levinud on kindlustusnõude sidumine missiooni riskitasemega. Teise variandina võiks kaaluda minimaalse kindlustussumma vähendamist, kuid pole selge, mil määral selline muutus kindlustusmakset praktikas mõjutaks. Kui alates ESTCube-1 tudengisatelliidi missioonist on Eesti ühiskonnas juurutatud suhtumist, et kosmoses tegutsemine on jõukohane igaühele ja seda saab teha olemata väga rikas, siis näiteks kuuekohalise kindlustusmakse tasumine igal aastal seaks sellele entusiasmile piiri. Arvestades, et praegu Eestis kosmosemissioone ettevalmistavad ettevõtted on vähem kui 10-20 töötajaga ambitsioonikad iduettevõtted, oleks väga suurte kindlustusmaksete tasumine kahtlemata rahaliselt väga suur väljakutse. Eriti keeruline oleks kindlustusnõude täitmine tudengite arendatud satelliitidel, ning siiani on kõiki Eesti kosmosesse jõudnud satelliite arendatud ja käitatud just tudengite ja ülikoolide koostöös.	Samas on kommentaaris tõstatatud paindlikkuse vajadust arvestatud § 24 lg 1 p-s 2 sätestatud erandiga, mille kohaselt võib pädev asutus väiksema riskiga või piiratud ulatusega kosmosetegevuse puhul vabastada taotleja vastutuskindlustuse nõudest osaliselt või täielikult või kehtestada kindlustuslepingule eritingimusi. Seeläbi on võimalik arvestada nii konkreetse missiooni riskitaset kui ka kosmosetegevuse eripära, sealhulgas teadus- ja arendustegevuse ning väiksema riskiga projektide puhul. Eelnõu ja seletuskirja on vastavalt täiendatud.
		3. Taotlusele lisatavad dokumendid § 15 lõike 2 kohaselt lisatakse kosmosetegevusloa taotlusele sise-eeskirjad. Juhul, kui siin on mõeldud ainult paragrahvis 10 kirjeldatud sise-eeskirju, võiks siin olla juures viide vastavale paragrahvile.	Arvestatud osaliselt. § 15 lõikes 1 nimetatud sise-eeskirjade all on peetud silmas käesoleva seaduse §-s 10 sätestatud sise-eeskirju.

		Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt lisatakse taotlusele: andmed, mis tõendavad võrgu- ja infosüsteemi ning kosmosetegevuse juhtimiskeskuse turvalisuse tagamist vähemalt küberturvalisuse seaduses sätestatud ulatuses seoses kavandatava kosmosetegevusega. Millisel kujul andmed seda tõestada võiksid? Kas pädev asutus TTJA peab olema võimeline neid andmeid tõlgendada, et hinnata vastavust küberturvalisuse seadusele? Samuti nõuab sise-eeskirjades sama temaatikaga tegelemist § 10 lõige 2 punkt 4. Kas ei ole siin tegemist samade andmete topelt küsimisega? Teeme ettepaneku § 15 lõike 5 kustutamiseks.	Sõnastust on vastavalt täpsustatud. Küberturvalisusega seotud nõuded on eelnõu koostamise käigus koostöös Riigi Infosüsteemi Ametiga üle vaadatud. Eelnõust on eemaldatud varasem eraldi dokumentide esitamise nõue võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse tõendamiseks. Küberturvalisust käsitletakse eelnõus riskihalduse, sise-eeskirjade ning kosmosetegevusloa menetluses hinnatava kontrollieseme osana. Sellest tulenevalt on välditud samade andmete dubleerivat küsimist ning pädeva asutuse hinnang tugineb terviklikule riskide ja ohutusmeetmete hindamisele.
		4. Üleminekusätted § 62 lõige 1 kohustab isikuid, kes on kosmoseobjekti juba kosmosesse lennutatud, esitama registreerimistaotluse seaduses sätestatud korras. Kuna kunagi minevikus satelliidi üles saatnud organisatsioonid ei saanud näha ette sellise kulu tekkimist, tundub ebaõiglane neilt selle kulutuse tegemist nüüd nõuda, eriti arvestades, et mõned nendest satelliitidest ei ole orbiidil ja ükski ei ole hetkel opereeritav. Soovitame minevikus üles saadetud satelliitide registreerimise riigilõivust vabastada. Kokkuvõte: Kosmoseseadus muudab kosmoses tegutsemise ettevõtete ning ka riigi jaoks varasemast keerulisemaks ja kallimaks, kuid samas aitab tagada riskide	Arvestatud: kõnealune säte on eemaldatud.

		maandamist nii missiooni kui ka riigi jaoks. Eesti ettevõtted on huvitatud kosmoses tegutsemisest ning tervitame kosmoseseaduse koostamist. Praegune tekst vajab põhjalikku analüüsi ning mitmete ülal mainitud muudatuste tegemist.	
7.	Tudengisatelliidi SA	Ettepanekud §20 tingimuste osas: 1) Kui soov on rõhuda teadus- ja arendustegevuse eesmärki siis pakuks me välja midagi järgnevat: <i>"Selleks, et kindlustada, et kosmoseobjekti lennutatakse teadus- ja arendustegevuse eesmärgil tuleb satelliidi tiimi poolt avaldada vähemalt üks ETIS kategooria 1.1. or 3.1 artikkel enne raketistarti ja üks selline artikkel missiooni lõpetamisel, kus kirjeldatakse missiooni teadus- ja arendustegevuse tulemusi."</i> https://www.etis.ee/Portal/Classifiers/Index/28? 2) Kui soov on rõhuda sellele, et missioonid oleks ohutud (et poleks ntks vaja kindlustust) siis pakuks me välja midagi järgnevat: <i>"Pädev asutus võib kohaldada erandeid kui esitatakse tõendeid, et kokkupõrke oht lennutatava kosmoseobjekti ja teise orbiidil oleva kosmoseobjekti vahel on väiksem kui 1 / 1000 terve kosmosetegevuse jooksul ja tõenäosus, et kosmoseobjekt või selle osad ei põle täielikult atmosfääris on väiksem kui 1 / 10 000"</i>	Arvestatud. Erandit on eelnõus ümber sõnastatud vastavalt eri osapoolte tagasisidele, ka Tudengisatelliidi SA ettepanekut arvesse võttes.
9.	Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet	TTJA esindaja osales kõigil töögrupi kohtumistel (sh Teamsi kohtumised) ning panustas eelnõu koostamisse, andes menetluse vältel regulaarset tagasisidet. TTJA sisend ja ettepanekud analüüsiti ning nende alusel tehti eelnõusse vajalikud täiendused.	Arvestatud eelnõu koostamisel.
		2. Kosmoseseaduse eelnõu § 30 sätestab, et registriandmeid ja nendega seotud alusdokumente säilitatakse kolmkümmend aastat andmete kustutamisest arvates. Registriandmed ja alusdokumendid arhiveeritakse ja neid säilitatakse arhiiviseaduses sätestatud korras. TTJA peab oluliseks juhtida tähelepanu asjaolule, et arhiivides kannete säilitamine on Rahvusarhiivi pädevuses ning vastav säte tuleb kooskõlastada Rahvusarhiiviga. Seletuskirja punktist 10 ei nähtu hetkel, et eelnõu oleks Rahvusarhiivile kooskõlastamiseks edastatud.	Arvestatud. Vastavalt eelpool kirjeldatutele, uut andmekogu ei looda ja kosmosetegevuse andmestik kantakse JVIS-esse, mida reguleerib SeOS. Varasem registri arhiiviosa ja alalise säilitamise lahendus on eelnõust välja jäetud.

			Kosmosetegevuse andmestiku andmeid säilitatakse 30 aastat andmekogusse kandmisest arvates. Eraldi arhiiviosa ei looda ning säilitamistähtaja põhjendust on seletuskirjas täiendatud.
		2.1 Kosmoseseaduse eelnõu § 59 lõige 1 ning § 60 lõige 1 määratlevad ära maksimaalsed rahatrahvi ühikud kosmosetegevuse korral ilma kosmosetegevusloata ja kosmosetegevuse alustamise korral ilma seaduses sätestatud eeldusi täitmata. Võttes arvesse nii tegevuslubade menetlustega seonduva ressursimahukuse kui ka eelnõu §-s 63 viidatud menetlustega seonduvate riigilõivude summad, muu hulgas ka ettekirjutusega seotud sunniraha ülemmäärad (eelnõu § 53 lg 3), teeb TTJA ettepaneku muuta § 59 lõikes 1 ning § 60 lõikes 1 määratud rahatrahvi maksimaalsed määrad 600 trahviühiku peale. Rahatrahvi ühik peaks olema piisavalt mõjus, et motiveerida isikut tegutsema seaduses sätestatud nõuete kohaselt.	Arvestatud. Rahatrahvi maksimaalseid määrasid on tõstetud.
		3. Täiendavalt peame oluliseks avaldada arvamust ka eelnõu seletuskirja osas. 3.1 Seletuskirja §-s 3 ja punktides 6-7 on käsitletud pädevale asutusele eelnõu jõustumisega kaasnevaid ülesandeid, muu hulgas ülesannete täitmisega seotud kulusid (näiteks, nii andmekogu loomisega seotud kulude kui ka lisanduvate ametikohtade osas). Seejuures on seletuskirja leheküljel 11 viidatud, et andmekogu loomiseks vajalik ühekordne investering on 100 000 eurot, samas kui leheküljel 69 on ühekordse investeeringu vajaduseks märgitud 200 000 eurot. TTJA märgib, et andmekogu loomiseks vajalik ühekordne investering on 100 000 eurot ning palub seletuskirjas vastava paranduse teha. Hoidmaks ära vastuolusid ning hõlbustamaks ka seletuskirja lugemist, leiame, et eeldatavad kulud ja tulud peaksid sisalduma üksnes selleks ettenähtud seletuskirja punktides. Sellega seoses palume teha vastavad muudatused seletuskirjas, mille järgselt on seaduse rakendamiseks seotud lisanduvad ülesanded ja	Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud ning seaduse rakendamiseks seotud lisanduvad ülesanded, kohustused ja kulud on koondatud rakendamise kulusid käsitlevasse peatükki. Uut eraldi andmekogu ei looda; kosmosetegevuse andmed lisatakse TTJA järelvalve infosüsteemi (JVIS) kosmosetegevuse andmestikuna.

		kohustused, seal hulgas kaasnevad eeldatavad tulud ja kulud ühes peatükis (antud juhul seletuskirja punktis 7, mis käsitleb seaduse rakendamisega seotud tegevusi ja eeldatavaid kulusid ja tulusid).	
		3.2 Eelnõu seletuskirja § 46 lg 4 selgitab, et aruandele tuleb lisada sõltumatu organisatsiooni väljastatud dokument, mis kinnitab, et kosmoseobjekti enam kosmoses ei ole. Seletuskirja kohaselt, sõltumatu organisatsioon peab olema rahvusvaheliselt tunnustatud ja sellel peab olema tehniline võimekus ja pädevus sääraseid dokumente väljastada. Näidete kohaselt võib sõltumatuks organisatsiooniks olla rahvusvaheline organisatsioon, riigi valitsusasutus või eraettevõtja. TTJA palub võimalusel seletuskirjas täpsustada, kas on olemas ka näiteks avatud loetelu vastavatest sõltumatutest organisatsioonidest, kellel on õigus väljastada eelnõu § 46 lg-s 4 nimetatud dokumente.	Osaliselt arvestatud. "Sõltumatu organisatsioon" asendatud terminiga "kvalifitseeritud tehniline asutus". Antud asutuste osas puudub rahvusvahelisel tasandil ühtne või siduv avatud nimekiri organisatsioonidest, kellel oleks õigus väljastada kinnitusi kosmoseobjekti kosmosest eemaldumise kohta. Praktikas lähtutakse selliste dokumentide aktsepteerimisel organisatsiooni rahvusvahelisest tunnustusest, tehnilisest võimekusest ja pädevusest kosmoseolukorra seire valdkonnas. Lisatud on mõned näited, kes sellisteks asutusteks olla võiksid (ESA, EU SST Front Desk).
		4. Kosmoseseaduse eelnõu § 29 lg 1 kohaselt, kosmoseobjektide ja kosmosetegevuslubade register on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu ning selle põhimääruse (edaspidi põhimäärus) kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Kooskõlastamiseks saadetud eelnõule on lisatud ka kõnealune põhimäärus, mille osas peab TTJA oluliseks avaldada arvamust järgnevas.	Uut andmekogu ja eraldi põhimäärust ei looda. Kosmosetegevuse andmestik lisatakse TTJA järelevalve infosüsteemi koosseisu ning sellega seotud küsimused

		4.1 Põhimääruse § 3 sätestab andmekogu vastutava töötaja kohustused. Sealhulgas peab andmekogu vastutav töötaja tagama andmekogu arendamise, haldamise ja selle rahastamise tulenevalt põhimääruse § 3 lõike 2 punktist 2. TTJA teeb ettepaneku eemaldada põhimääruse § 3 lõike 2 punktist 2 tulenev säte, kuna infosüsteemide rahastuse tagamine ei ole TTJA pädevuses, vaid ametile infotehnoloogia teenuseid osutava asutuse ülesanne.	lahendatakse JVIS-i põhimääruse muutmise.
		4.2 Põhimääruse § 5 lõikes 3 on vajalik määratleda andmekogusse kantud andmete turvaklass. Tulenevalt põhimääruse §-st 3 on andmekogu vastutav töötaja TTJA ning turvaklasside määramine TTJA pädevuses, siis teeme ettepaneku määrata turvaklassid alljärgnevalt: 1) Käideldavus K1 2) Terviklus T1 3) Konfidentsiaalsus S1 4) Tagajärgede kaalukus R1	Teadmiseks võetud. Märkustega arvestatakse JVIS-i põhimääruse muutmise ettevalmistamisel.
		4.3 Põhimääruse § 6 sätestab andmekogusse kantavate andmete kui ka alusdokumentide loetelu. TTJA teeb ettepaneku sõnastada § 6 lõike 1 punkt 3 järgmiselt: (1) Andmekogusse kantakse ja töödeldakse iga kosmoseobjekti kohta eraldi järgmised andmed: “3) kosmoseobjekti Eesti registreerimisnumber” Sätte täpsustus on vajalik, kuivõrd riikidel on kosmoseobjektidele määratud oma siseriiklik registreerimisnumber, mis on unikaalne igal kosmoseobjektil. Seega „kosmoseobjekti registreerimisnumber“ on liialt üldine. 4.4 Lisaks märgime, et oluline on lisada põhimääruse § 6 lõike 1 punktide loetellu “COSPAR identifikaator”, mis on rahvusvaheliselt tunnustatud identifikaator, mida	Teadmiseks võetud. Märkustega arvestatakse JVIS-i põhimääruse muutmise ettevalmistamisel.

	kasutatakse erinevates registrites. Selle identifikaatori abil on üheselt tuvastatav iga registreeritud kosmoseobjekt. 4.5 TTJA teeb ettepaneku muuta põhimääruse § 8 lõike 1 punkti 1 järgnevas sõnastuses: (1) Andmete andmekogusse esitaja on: “1) kosmosetegevusloa või registreeringu taotleja” TTJA hinnangul annab § 8 lõike 1 punkt 3 võimaluse punktides 1 ja 2 nimetatud isikutel volitada teist isikut andmete esitamiseks ning seetõttu pole „teiste menetlusosaliste“ nimetamine lõikes 1 punktis 1 vajalik. 4.6 TTJA teeb ettepaneku muuta põhimääruse § 10 lõike 2 punkt 1 järgnevas sõnastuses: (2) Andmekogu saab järgmisi andmeid järgmistest andmekogudest ja infosüsteemidest: “1) äriregister – juriidilise isiku kontaktandmed ja esindusõiguse andmed” Seoses sõnastusettepanekuga teeb TTJA ettepaneku eemaldada põhimääruse § 10 lõike 2 punkt 3, mis sätestab, et andmekogu saab andmeid aadressiandmete süsteemist. TTJA märgib, et andmekogu saab vajalikud andmed, sh aadressiandmed, äriregistrist ja rahvastikuregistrist, mis on märgitud lõike 2 punktides 1 ja 2. 4.7 TTJA teeb ettepaneku eemaldada põhimääruse §-st 11 lõige 6, millega sätestatakse, et registri andmete kvaliteedi parandamise eesmärgil võib vastutava töötleja korraldusel parandada registri andmetes andmehõive käigus tekkinud või tarkvarast tingitud vead. Esmalt jääb arusaamatuks, mida täpsemalt on põhimääruse § 11 lõikega 6 mõeldud. Kuivõrd sätte eesmärk on tõenäoliselt tagada, et andmed oleksid igal ajahetkel tõesed ja õiged, muu hulgas on andmete täiendamise või muutmise õigus nii andmete esitajal kui ka vastutaval töötajal, teeb TTJA ettepaneku täiendada § 11 lõiget 2 selliselt, et see sisaldaks endas ka sisuliste muudatuste tegemise õigust. Juhul, kui vastutav töötleja teeb andmetes sisulisi muudatusi, peab TTJA hinnangul kaasnema sellisel juhul ka kohustus teavitada isikut, kelle suhtes antud muudatused tehti (võrdluseks § 11 lõike 4, mille kohaselt ei pea teavitama isikut juhul, kui muudatus andmete sisu ei mõjuta). Teavitamiskohustusega seonduva täpsustuse võib siduda lõikega 4.	
--	---	--

		4.8 TTJA teeb ettepaneku muuta põhimääruse § 15 lõike 4 sõnastust järgnevalt: „(4) Andmekogusse kantud avaandmed avalikustatakse Eesti avaandmete teabeväravas, kui neile ei ole seaduses või seaduse alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud juurdepääsupiirangut”. 4.8.1 Esiteks, Riigi Infosüsteemi Amet on loonud Eesti avaandmete teabevärava avaandmed.eesti.ee, mille kaudu on igaühel ligipääs nii avaliku sektori juurdepääsupiiranguteta kui ka era- ja kolmanda sektori poolt jagatud litsentsitud andmetele. Seega on TTJA hinnangul põhjendatud ja mõistlik kasutada juba välja töötatud avaandmete avaldamiseks loodud lahendust, mitte määrata kohustust avalikustada avaandmed vastutava töötaja veebilehel. 4.8.2 Teiseks, avaliku teabe seaduse § 31 lõikes 4 on kirjeldatud, et kui see on võimalik ja asjakohane, võimaldab teabevaldaja juurdepääsu avaandmetele failivormingus, mis on struktureeritud selliselt, et tarkvararakendused suudavad spetsiifilisi andmeid, sealhulgas üksikuid faktiväiteid, ja nende sisemist struktuuri kergesti tuvastada, ära tunda ja välja lugeda (edaspidi masinloetav kuju), ning platvormist sõltumatus vormingus, mis tehakse üldsusele kättesaadavaks dokumendi taaskasutamise piiranguteta (edaspidi avatud vorming) koos andmestikke ja neis sisalduvaid andmeid kirjeldava andmekirjeldusega. Kui avaandmete digitaalsele kujule, masinloetavale kujule või avatud vormingusse viimine ei ole võimalik või see nõuab ebaproportsionaalselt suuri pingutusi, võimaldab teabevaldaja avaandmetele juurdepääsu nende algkujul või mis tahes muus vormis. Seega avaandmed võivad olla nii digitaalsel kujul, masinloetaval kujul või avatud vormingus. Eelnevast tulenevalt ei ole põhjendatud liigselt piirata põhimääruse § 15 lõiget 4, võimaldades seal üksnes masinloetaval kujul avaandmete avalikustamist. Seega on TTJA ettepanek eemaldada sättest sõnapaar „masinloetaval kujul“.	
8.	Riigikantselei	Kosmose jurisdiktsiooni piiri määratlemine:	Mittearvestatud ja selgitatud. Rahvusvahelises õiguses ei ole üheselt kokkulepitud kosmose

		Eelnõu § 2 lg 1: kust läheb EV jurisdiktsiooni piir? Mis kõrguselt? Eelnõu § 4: mis on kosmos ja kust algab kosmos (seaduse mõistes)? Eelnõu § 50 lg 2: kuna seaduse järgi puudub määratlus, kust algab kosmos, siis jääb hägusaks.	piiri ning seda ei ole otstarbekas eelnõus ammendavalt määratleda. Sätet tuleb tõlgendada mõistlikult, arvestades rahvusvahelist praktikat, tegevuse iseloomu ning õhuruumi ja kosmose tavapärast eristust. Täpsemad selgitused on esitatud seletuskirjas.
		Eelnõu § 2 lg 3: imelik norm, konfliktinormid on tavalised ei pea neid eraldi mainima. Seaduse alusel antud norm ei saa seadusest üle sõita. Miks ainult valitsusasutuste puhul selline klausel?	Arvestatud osaliselt. „Valitsusasutus“ on asendatud terminiga „riigiasutus“. Sätte eesmärk on rõhutada riigi õigust kohaldada julgeoleku-, kaitse- või muudel sarnastel erieesmärkidel muudest seadustest tulenevat erikorda. Kuigi praegu selliseid eriregulatsioone kehtestatud ei ole, tagab norm võimaluse kosmosetegevuse seaduse kohaldamist vajadusel piirata, vältimaks olukordi, kus üldnorm takistaks riigi erihuvidest lähtuvat tegutsemist.
		Eelnõu § 4 p 4: seda pole vaja eraldi defineerida. Omand on juba AÕSis olemas.	Mittearvestatud. Analüüsitud aga selguse huvides jätame eelnõu § 4 lg 4 muutmata.
		Eelnõu § 5: kas KorSi, KeÜSi, TNVSi jm seaduste ohumääratlusest ei piisa?	Mittearvestatud. Analüüsitud, kuid jätame eelnõu muutmata. Kosmosevaldkonna eripärast tulenevalt nähakse vajadust

			kosmosetegevusele kehtiv ohutuspõhimõte eraldi välja tuua.
		Eelnõu § 6 ja § 7 põhimõtted: tuleks kaaluda, kas ka nende määratlemisest siin seaduses võiks loobuda. Eelnõu § 6: ka kliimakindla majanduse seadus sisaldab mahukat printsiipide korpust. Võimalusel ära jätta, sest seadused kohalduvad ka ilma, et teised seadused neile viitama peaks. Ressursside säästliku kasutamise põhimõte tuleneb ka näiteks KeÜSist. EN §7: Asjatundlikkust kui üldpõhimõtet võib eeldada ka kõigi teiste seadmete käitamisel ja tegevuste tegemisel.	Osaliselt arvestatud. Analüüsitud. Kuna eelnõu reguleerib spetsiifiliselt kosmosetegevust, siis on selguse huvides jäetud eelnõu § 6 sisse. § 7 on eemaldatud.
		Eelnõu § 10 lg 2: kas mingi ettevõtte sise-eeskirja peab seaduses ette kirjutama? Kas ei oleks loogilisem, et näiteks minister kehtestab need seaduse alusel kõigile?	Mittearvestatud. Teemat on põhjalikult analüüsitud ja on otsustatud eelnõud selles vaates mitte muuta.
		Eelnõu § 10 lg 2 p 5: liiga üksikasjalikuks ei lähe? Eelnõu § 10 lg 3: ebavajalik.	Mittearvestatud. Küsimust analüüsitud põhjalikult. Selguse huvides on selline detailsuse aste vajalik.
		Eelnõu § 10 lg 2 p 6: kas ei peaks tulema nimetatud seadustest endist?	Arvestatud. Märkus arvesse võetud ja eelnõud muudetud vastavalt.
		Eelnõu § 12 lg 3 p 4: see on ju I astme kuritegu (KarS §-d 4 ja 237), seega pole mõtet korrata. Vt üle ka teised.	Eelnõu § 12 muudetud vastavalt JDMi, RaMi ja KaMi sisenditele.

		Eelnõu § 12 lg 3 p 7: oht avalikule korrale võib olla ka väga leebe rikkumine (KorS § 5).	Mittearvestatud. Nüüd § 12 lg 4 p 6. Eelnõu sõnastust ei muudeta, kuna sarnane regulatsioon on kasutusel ka nt VUHS § 10 lõike 2 punktis 5 ning on praktikas toimiv.
		Eelnõu § 12 lg 5: kõlab natuke halvasti. Pigem siis äkki niipidi, et valitsusasutuste puhul eeldatakse usaldusvärsust?	Eelnõu § 12 muudetud vastavalt Justiitsministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Kaitseministeeriumi sisenditele.
		Eelnõu § 21: pädeval asutusel on siin päris suu otsustusvabadus. Lõikes 2 on küll kriteeriumid, aga ikkagi päris tähelepanuväärne.	Analüüsitud. Eelnõu § 21 muudetud vastavalt Justiitsministeeriumi sisendile.
		Eelnõu § 50 lg 2: kuna seaduse järgi puudub määratlus, kust algab kosmos, siis jääb hägusaks.	Kosmose piiri ei ole võimalik ammendavalt määrata. Sätet tuleb tõlgendada mõistlikult ning õhuruumi tavapärase arusaama järgi.
		Eelnõu § 63: § 20 lõikes 1 oleks täpne.	Arvestatud. Eelnõud vastavalt muudetud.